ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΔΙΣ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ ΕΝ ΛΕΙΨΙΑι.
ΠΕΡΙΟΔΟΣ Β'.

ΤΟΜΟΣ Ζ. | Συνδρομὴ ἀρχομένη ἀπὸ 1. Ἀπριλίου ἑκάστου ἔτους ἐτησία μὲν φρ. χρ. 25 ἑξάμηνος δὲ φρ. χρ. 12½. | ΕΤΟΣ Ζ'.
ΑΡΙΘΜ. 7 (151). | τῇ 1/13. Ἰουλίου 1891.

ΑΙΜΙΛΙΟΣ ΖΟΛΑ.

Ζολᾶ ἐγεννήθη ἐν Παρισίοις τῇ 2 Ἀπριλίου 1840. Ἑπταετὴς μείνας ὀρφανὸς πατρὸς ἐσπούδασεν ἔν τινι Λυκείῳ τὰ ἐγκύκλια μαθήματα, τῇ ἐπιμόνῳ ἐθελοθυσίᾳ τῆς μητρός του, πρὸς ἣν ὁ διάσημος συγγραφεὺς ἐπεδείξατο μέχρι τῆς τελευταίας στιγμῆς τοῦ βίου της ἐκτακτον ὑϊκὴν φιλοστοργίαν. Ἐπιδοθεὶς εἰς τὸ ἐπάγγελμα τῶν γραμμάτων διῆλθεν ὀδυνηροτάτας ἡμέρας, ἐν μέσῳ ἀπεριγράπτων στερήσεων. Στερούμενος ἐνδυμάτων ὅπως ἐξέλθῃ εἰργάζετο ἀνακεκλιμένος ἐπὶ τῆς κλίνης του, τὸ δὲ γεῦμά του ἀπετελεῖτο ἐκ τεμαχίου ἄρτου ἐμβαπτιζομένου εἰς ἔλαιον, ὅπερ τῷ ἔστελλεν ἐκ τῆς ἐπαρχίας ἡ μήτηρ του. Κατὰ τὰ ἔτη ἐκεῖνα βεβαίως συνεσωρεύθη ἡ πικρία ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ Ζολᾶ, συνεπυκνώθη ἡ ἀμείλιχος ἀπαισιοδοξία περὶ τῆς ζωῆς καὶ τοῦ ἀνθρώπου ἡ ὁποία διαπνέει σχεδὸν πάντα τὰ ἔργα του. Διὰ νὰ χορτάσῃ ψωμὶ ἔγραψε κατὰ παραγγελίαν ἐφημερίδος τινός, αὐτὸς ὁ μέλλων συγγραφεὺς τοιούτων ἀριστουργημάτων, τὰ Μυστήρια τῆς Μασσαλίας, περιπετειώδη ἐπιφυλλίδα κατὰ τὸ εἶδος τοῦ Σύη καὶ Γκαβοριώ. Ἤδη ὅμως τῷ 1867 ἡ Therèse Raquin ἐσημείου εὐκρινῶς τὴν τάσιν τοῦ Ζολᾶ, τάσιν ἥτις μετὰ μικρὸν μετεβλήθη εἰς σύστημα, τοῦ νὰ ἀπεικονίζῃ μετὰ σκληρᾶς ἀκριβείας καὶ τραχύτητος τὸ ἐλαττωματικὸν μέρος τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως. Ἐν τῇ Madeleine Ferat τὸ ἑπόμενον ἔτος ἐμελέτησε τὰς συνεπείας τῆς κληρονομικότητος. Ἐπὶ τῆς ἀρχῆς ταύτης στηρίζεται καὶ ἡ περίφημος σειρὰ τῶν Rougon-Macquart «φυσιολογικὴ καὶ κοινωνικὴ ἱστορία μιᾶς οἰκογενείας ἐπὶ τῆς δευτέρας ἑκατονταετηρίδος», ὡς τὴν ἐπωνόμασε.

Ἐκ τῶν εἴκοσι τόμων, οὓς κατὰ τὸ ἀρχικὸν πρόγραμμα ἔμελλε νὰ περιλαμβάνῃ ἡ σειρά, ἐξεδόθησαν ἀλληλοδιαδόχως οἱ 18·*) μετὰ τῆς συνήθους τιτανείου δυνάμεώς του περὶ τὸ ἐργάζεσθαι παρασκευάζει νῦν τὸν Πόλεμον ἐν ᾧ θὰ ζωγραφήσῃ τὸν πόλεμον τοῦ 1870—71· λέγεται ὅτι τὸ ἓν τρίτον τοῦ

ΑΙΜΙΛΙΟΣ ΖΟΛΑ.

*) La fortune de Rougon. — La curée. — Le ventre de Paris. — La conquête de Plassaus. — La faute de l'abbé Mouret. — Son Excellence Eugène Rougon. — L'Assomoir. — Une page d'amour. — Nana. — Pot-Bouille. — Au Bonheur des Dames. — La joie de vivre.—Germinal.—L'œuvre. — La Terre. — Le rêve. — La bête humaine. — L'argent.

ἔργου ἀφιεροῦται εἰς τὰ περὶ τὸ Σεδὰν διαδραματισθέντα. Ὁ τελευταῖος τόμος θὰ εἶνε ψυχολογικὸν ἢ μᾶλλον παθολογικὸν μυθιστόρημα διότι ὁ ἰατρὸς οὗ χαρακτηριστικὴν εἰκόνα παρέσχεν ὁ Ζολᾶ ἐν τῷ Faute de l'Abbé Mouret θὰ συγκεφαλαιοῖ ὡς εἰπεῖν ὅλον τὸ ἔργον ἐξηγῶν κατὰ τοὺς ἐπιστημονικοὺς νόμους τῆς κληρονομικότητος τὸν χαρακτῆρα, τὰς περιπετείας καὶ τὴν τύχην ἑκάστου τῶν προσώπων τῆς οἰκογενείας.

Πλὴν τῶν μυθιστορημάτων συνέγραψε καὶ διηγήματα καὶ ἱκανοὺς τόμους κριτικῶν μελετῶν διακρινομένων ἐπὶ ἐκτάκτῳ σθένει ὕφους ἀλλὰ καὶ ἐπὶ καταφώρῳ μεροληψίᾳ, ἐξικνουμένῃ πολλάκις μέχρις ἀδικίας.

Ὁ Ζολᾶ ὅστις ἄνευ φθόνου ἀλλὰ μετὰ πικρίας ἐξέφραζεν ἄλλοτε τὸ παράπονόν του πρὸς τὸν Ἀλφόνσον Δωδὲ ὅτε οὗτος ἦρε τὸν πρῶτον μέγαν θριαμβόν του διὰ τοῦ Φρομὸν καὶ Ῥίσλερ, ὁ Ζολᾶ ὅστις ἔλεγεν ὁμιλῶν περὶ ἑαυτοῦ καὶ τοῦ De Goncourt «nous ne nous vendrons jamais, nous autres» εἶδε τὰ ἔργα αὐτοῦ φθάνοντα εἰς καταπληκτικὸν ἀριθμὸν ἐκδόσεων ἰδίᾳ ἀπὸ τοῦ Assomoir καὶ ἐντεῦθεν. Ἐγένετο πάμπλουτος, ἠγόρασεν ἐν μέγαρον ἐν Μεδὰν ὅπερ ἠυτρέπισε καὶ ἐκαλλώπισε καὶ ἐκόσμησε μετ' ἀσώτου φιλοκαλίας, εἶδε πίπτουσαν τὴν κατ' αὐτοῦ προκατάληψιν, ἥτις τὴν μέχρις ἀχαλινώτου φθάνουσαν τόλμην τῶν περιγραφῶν καὶ τῶν σκηνογραφιῶν τῶν ἔργων του ἀπέδιδεν εἰς ταπεινὸν ἐλατήριον ἐξεγέρσεως σκανδάλου, καὶ προσελκύσεως ἀγοραστῶν. Τὰ ἔργα αὐτοῦ ἀναγινώσκονται πανταχοῦ τοῦ κόσμου, γενικῶς δὲ ἀναγνωρίζεται ἤδη ὡς μία τῶν ὑψίστων φιλολογικῶν προσωπικοτήτων τῶν χρόνων μας, τοῦτο δὲ φρονοῦσι πλὴν τῶν φανατικῶν θαυμαστῶν του, καὶ οἱ διαφόρους ἔχοντες περὶ τοῦ βίου ἢ τοῦ καλοῦ ἐν τῇ τέχνῃ ἰδέας.

Ἡ φιλοσοφικὴ θεωρία τοῦ Ζολᾶ, ἣν συνώψισεν ἔν τινι προλόγῳ τῆς «Page d'Amour» δημοσιεύσας συγχρόνως καὶ τὸ γενεαλογικὸν δένδρον τῆς οἰκογενείας «Rougon-Macquart», ἔχει ὡς ἑξῆς.

Φρονεῖ ὅτι διὰ τῆς μελέτης ἔνθεν μὲν τῆς ἰδιοσυγκρασίας τοῦ ἀτόμου ἑτέρωθεν δὲ τῆς περιβαλλούσης ἠθικῆς, κοινωνικῆς, πολιτικῆς ἀτμοσφαίρας ἐν ᾗ ζῇ αὐτό, εἶνε δυνατὸν νὰ καθορισθῇ μετὰ μαθηματικῆς ἀκριβείας ἡ ἀπὸ ἀτόμου εἰς ἄτομον κληρονομικὴ διαδοχή. Παραδείγματος χάριν τέκνον γονέων ἐχόντων δεδομένην ἰδιοσυγκρασίαν ἀνατραφὲν καὶ ζήσαν ὑπὸ τοιαύτας περιστάσεις, θὰ γίνῃ κατ' ἀνάγκην τοιοῦτο.

Ὅτι ὁ ἄνθρωπος φυσιολογικῶς καὶ ψυχολογικῶς εἶνε τὸ ἄθροισμα τῶν ἐμφύτων προδιαθέσεων καὶ τῶν ἰδιαιτέρων ἐξωτερικῶν ἐπιδράσεων αἵτινες διεμόρφωσαν, ἐνέτειναν ἢ ἀπήμβλυναν τὰς κληρονομικὰς προδιαθέσεις, τοῦτο εἶνε ἀναντίρρητον, ἀλλὰ τὸ ἄθροισμα τοῦτο δὲν εἶνε τόσον εὔκολον νὰ εὑρεθῇ, διότι καὶ οἱ δύο παράγοντες εἶνε οὐχὶ εὐχερὲς νὰ καθορισθῶσι. «Ἡ κληρονομικότης, λέγει ὁ ἐκ πάντων τῶν συγχρόνων ἁρμοδιώτατος ἐπὶ τοῦ ζητήματος Ribot ἐν τῷ κλασικῷ καὶ περιφήμῳ ἔργῳ του, ἡ κληρονομικότης ὑπὸ τὴν ἰδεώδη αὐτῆς μορφὴν θὰ ἦτο ἡ καθαρὰ ἀναπαραγωγὴ τοῦ ὁμοίου ὑπὸ τοῦ ὁμοίου. Ἀλλ' ἡ τοιαύτη ἀντίληψις εἶνε καθαρῶς θεωρητική, διότι τὰ φαινόμενα τῆς ζωῆς δὲν ὑπάγονται εἰς τὴν μαθηματικὴν ταύτην κανονικότητα· οἱ ζωϊκοὶ ὅροι καθίστανται περιπλοκώτεροι ἐφ' ὅσον ἀπὸ τοῦ φυτικοῦ βασιλείου ἀνερχόμεθα εἰς τὰς ὑπερτέρας τάξεις τῶν ζῴων καὶ ἐξ αὐτῶν εἰς τὸν ἄνθρωπον.»

Ὁ Ζολᾶ, ὡς ὁμολογεῖ ἐν τῷ πρώτῳ τόμῳ τῆς σειρᾶς τῶν Rougon Macquart, βάσιν ὅλης τῆς θεωρίας του ἔλαβε τὸ ὑπὸ τοῦ P. Lucas περὶ φιλοσοφικῆς καὶ φυσιολογικῆς κληρονομικότητος δίτομον σύγγραμμα ἐκδοθὲν τῷ 1847—1850. Ποίας ἐπακριβώσεως ἦτο τὸ θέμα δεκτικόν ἀποδεικνύεται οὐ μόνον ἐκ τῶν περὶ τῶν αἰτίων τῆς φυσιολογικῆς κληρονομικότητος ὀνομαστῶν ἐργασιῶν τοῦ ἐν Φρειβούργῃ καθηγητοῦ Weissman ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς ἄρδην ἀλληλοδιαδόχως μεταβολῆς τῶν τριῶν ἐκδόσεων τοῦ ἔργου τοῦ Ribot, ὅπερ φαίνεται ἐν τῇ τετάρτῃ ἐκδόσει λαβὸν τέλος τὴν ὁριστικὴν αὐτοῦ μορφήν. Ὁ Ribot ἐν τούτοις ἰδοὺ πῶς ἀποφαίνεται ἐν τῷ προλόγῳ: «Il n'est pas douteux que le sujet étudié ici est encore si mal connu qu'on ne peut rien essayer que d'incomplet et de provisoire.»

Ὁ Ζολᾶ ἐν τούτοις παραδέχεται ἀνενδοιάστως ὅλα τὰ πορίσματα τῆς κληρονομικότητος, χωρεῖ δ' ἔτι προσωτέρω, πλάττει ἀνθρώπους, σχεδὸν γενεὰς κατ' αὐτά, συνθετικῶς, ὡς ὁ χημικὸς οὐσίας, ὧν ἐγνώρισε πρότερον διὰ τῆς ἀναλύσεως τὰ στοιχεῖα.

Τὸ χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τῶν Rougon-Macquart εἶνε τὸ ἀχαλίνωτον τῶν παθῶν, ἡ ἀκόρεστος πρὸς ἀπόλαυσιν δίψα, ἅτινα ἐκ φυσιολογικῆς ἐπόψεως κρίνει ὁ συγγραφεὺς ὡς βραδείας συνεπείας συμμίξεως δεδομένων ἰδιοσυγκρασιῶν. Ἡ ἀρχικὴ ὀργανικὴ διαφθορὰ τοῦ αἵματος καὶ τῶν νεύρων μεταδίδοται εἰς γενεὰν ὅλην, κατὰ δὲ τὴν περιβάλλουσαν ἀτμοσφαῖραν ἀναπτύσσει καὶ παράγει, ὡς φυσικὰ ἐπακόλουθα, ὡς ἀναγκαίας συνεπείας τὰ αἰσθήματα, τὰ ὁρμέμφυτα, τὰ πάθη ἅτινα κοινῶς μὲ τὸν πῆχυν τῆς κοινωνικῆς ἠθικῆς χαρακτηρίζονται ὡς ἀρεταὶ ἢ κακίαι. Ἡ μέχρι τοῦ ἐσχάτου σημείου τολμηρὰ διεξαγωγὴ τοῦ ἄγαν τολμηροῦ καθ' ἑαυτὸ θέματος ἐφείλκυσεν εἰς τὸν Ζολᾶ κατὰ τὴν διάφορον αἰσθητικὴν τῶν κρινόντων ἢ ἀμειλίκτους ἐπιθέσεις, ἢ ἀπεριόριστον θαυμασμόν. Σκάνδαλον παταγῶδες ἐξήγειραν πολλάκις αἱ περιγραφαί του καὶ ἡ γλῶσσα τῶν ἡρώων του, οἵτινες ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εἶνε ὄντα ἐσχάτης κοινωνικῆς ἢ ἠθικῆς τάξεως, διότι ὁ Ζολᾶ ἀφορμώμενος ἐκ τῆς ἀρχῆς ὅτι ὁ καλλιτέχνης ὀφείλει νὰ ἀναπαραστήσῃ τὴν ἀλήθειαν καὶ μόνην τὴν ἀλήθειαν ὁποία εἶνε, δὲν ὑπισθοδρόμησε πρὸ οὐδεμιᾶς τόλμης. Σπουδαιότατοι κριτικοὶ ἀπέδειξαν ἤδη ὅτι τοῦτο οὕτω ἀπολύτως λεγόμενον οὔτε δυνατὸν εἶνε ἀλλ' οὔτε ὀρθόν, διότι τότε καὶ ἡ φωτογραφία θὰ ἦτο καλλιτεχνία, καὶ εἷς κατάλογος δικαστικοῦ κλητῆρος ἀπαριθμῶν ἔπιπλα καὶ σκεύη ἠδύνατο ν' ἀποτελέσῃ μέρος μυθιστορήματος· πᾶν τὸ ἀληθὲς δὲν εἶνε καὶ ἔργον τέχνης. Πλὴν δὲ τούτου ὁ Ζολᾶ δὲν προσάγει τὴν ἀκαθαρσίαν μόνον ἐκεῖ ὅπου εἶνε χαρακτηριστική, οὔτως εἰπεῖν ἀναγκαία πρὸς κατανόησιν μιᾶς ψυχῆς ἢ μιᾶς πράξεως, ἀλλὰ μετ' ἀσθενικῆς στοργῆς διαχέει τὸν βόρβορον πανταχοῦ, πλάττων καλλιτεχνικὰ ἀραβουργήματα ἐξ αὐτοῦ.

Ἡ θεωρία τοῦ «milieu» ἣν παρέλαβεν ὁ Ζολᾶ ἐκ τοῦ Taine παραλαβόντος αὐτὴν ἐκ τοῦ Στενδὰλ εἶνε ἀναντιρρήτως ὀρθὴ ὡς ἀποδεικνύει ἑκάστοτε ἡ πεῖρα, ἀλλ' ὡς καταστῇ ἀρχὴ διευκρινίσεως ὅλων τῶν ψυχικῶν φαινομένων, ἐν τῇ ὑπερβολῇ αὐτῆς καθίσταται παρακεκινδυνευμένη. Πρό τινων ἐτῶν δριμέως μετὰ

ἰσχυρῶν ἐπιχειρημάτων ἐπετέθη κατ' αὐτῆς ὁ βαθὺς καὶ ἐπιστήμων κριτικὸς Hennequin. Καὶ πράγματι· Πῶς εἶνε δυνατὸν νὰ καθορισθῇ μετὰ μαθηματικῆς ἀκριβείας ἡ ἐξωτερικὴ ἐπίδρασις, ὅταν ἡ δύναμις τῆς ἀντιστάσεως ἑκάστου ἀτόμου δύναται νὰ παραλλάσσῃ ἐπ' ἄπειρον μέχρι τῶν δυσδιακρίτων ἀποχρώσεων; Ἂν ἡ θεωρία τοῦ «milieu» εἶνε ἀπολύτως ἐν τῇ ἐφαρμογῇ ὀρθή, πῶς συμβαίνει τέκνα τῆς αὐτῆς οἰκογενείας, ἔχοντα ἐντὸς τῶν φλεβῶν τὸ ἴδιον αἷμα καὶ πρὸ ὀφθαλμῶν τὰ ἴδια παραδείγματα νὰ γίνωνται τόσον διάφορα ἀλλήλων;

Πρὸς δὲ τούτοις, ὁ ἄνθρωπος ἀράγε τοιοῦτος εἶνε ὁποῖον τὸν ζωγραφεῖ ὁ Ζολᾶ; Λίαν δικαίως ὁ Jules Lemaitre λέγει ὅτι ὁ Ζολᾶ δὲν δίδει μὲν ψυχὴν εἰς τοὺς ἀνθρώπους δίδει δέ εἰς τὰ ἄψυχα, εὐσαρκῶν συμβολικῶς δυνάμεις τινὰς ὑπὸ μορφὴν γιγαντιαίων, φανταστικῶν τεράτων, πλασμάτων ἰσχυρᾶς ἐπικῆς φαντασίας. Τοιοῦτον συμβολικὸν τέρας εἶνε ἐν τῷ Abbé Mouret τὸ Paradou, ἐν τῷ Ventre de Paris ἡ Ἀγορὰ μὲ τὴν περιβόητον ἁρμονίαν τῶν τυρῶν, ἐν τῷ Assomoir ὁ σιφωνοειδὴς λέβης τοῦ οἰνοπνεύματος, ἐν τῷ Bête Humaine ἡ ἁμαξοστοιχία. Ὅλα αὐτὰ ἔχουν ζωήν, κινοῦνται, δρῶσιν αὐτοβούλως, προορίζουσι τὰς τύχας τῶν ἀνισχύρων θνητῶν, ὡς μυστηριώδεις, πανσθενεῖς τερατόμορφοι θεότητες ἀσιατικῆς τινος μυθολογίας.

Καὶ ἐν τούτοις ὁ συγγραφεὺς οὗτος ὅστις ὑβρίσθη, ὅστις ἐπροπηλακίσθη πλεῖον ἴσως παντὸς ἄλλου ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, εἶνε μέγας, μέγας ἐν τοῖς μεγίστοις.

Ἔξοχος διὰ τὸ θαυμάσιον, τὸ πλῆρες δυνάμεως καὶ ὕψους καὶ ἐπικῆς μεγαλοπρεπείας ὕφος του, οὗ ὅμοιον ὡς πρὸς τὴν δύναμιν, τὴν ἔντασιν τῆς ἐκφράσεως, οὐδεμία οὐδαμοῦ φιλολογία δύναται νὰ προσαγάγῃ ἐφάμιλλον.

Ἀξιοθαύμαστος διὰ τὴν ὀξύτητα τῆς ἀντιλήψεως τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου· Φροντίζει μὲν καὶ περὶ τῆς ἐσωτερικῆς, τῆς ψυχολογικῆς ἀληθείας, καὶ ἔργα τινὰ ὡς La joie de vivre εἶνε καὶ ὑπὸ ταύτην τὴν ἔποψιν τέλεια, ἀλλὰ τὸ forte του εἶνε ἡ ἐξωτερικὴ ἀλήθεια· δὲν ἠξεύρω ποῖον εἶνε ἐπὶ τοῦ παρόντος τό ἰσχυρότατον τηλεσκόπιον, ἀλλ' ἀναντιρρήτως οἱ ἰσχυρότατοι ὀφθαλμοὶ τοῦ αἰῶνός μας ὅπως βλέπωσι καὶ ἀντιλαμβάνωνται τὸν ἐξωτερικὸν κόσμον εἶνε οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ μύωπος τούτου.

Ἀπαράμιλλος, ἀνυπέρβλητος εἶνε εἰς τὴν ἀπεικόνισιν μεγάλων ὁμάδων ἀνθρώπων, πολυπληθῶν συμπλεγμάτων, ἑκατοστύων ὠρυομένων δαιμονισμένων ὄντων· εἰς ὅλα δίδει ζωήν, ὁρμέμφυτον, πάθη, κραυγὰς καὶ χειρονομίας γινόμενος ἀληθὴς δημιουργός· ὑπό τήν ἔποψιν ταύτην ὁ Ζολᾶ δὲν ἔχει τὸν ὅμοιόν του ἐν τῇ φιλολογικῇ ἱστορίᾳ τῆς ἀνθρωπότητος.

Ἀπό τινος ἡ ἄρκτος ἠμερώθη, ὁ μισάνθρωπος κατῆλθεν ἐν μέσῳ τῶν ὁμοίων του· δὲν εἶνε ἀπίθανον τὴν ὁμίχλην τῆς ἀπαισιοδοξίας νὰ διασκεδάσῃ καὶ ἐν τοῖς ἔργοις του ἡ ἀκτὶς τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἐλπίδος.

Η ΔΥΝΑΜΙΣ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ.

(Συνέχεια.)

ΟΤΙ σπουδαιότερον εἶνε τὸ ἑξῆς παράδειγμα τοῦ Ἄγγλου ἱεροκήρυκος Ἐδουάρδου Ἴρβιγγ. Κατὰ τὴν ἐν ἔτει 1832 ἐνσκήψασαν χολέραν, ὁ ἱερεὺς οὗτος προσεβλήθη πρωΐαν τινά, ἐνῶ ἑτοιμάζετο νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ὑπὸ νόσου, ἡ ὁποία κατὰ τὴν διάγνωσιν τοῦ ἰατροῦ παρουσίαζεν ὅλα τὰ φαινόμενα τῆς χολέρας. Ἡ ὄψις του ἦτο μεταβεβλημένη· κατελήφθη ὑπὸ ἐμετοῦ καὶ ὑπὸ σφοδρῶν ἀλγηδόνων· ἔμεινεν ἐν τῇ κλίνῃ μέχρι τῆς ὥρας, καθ' ἣν ὤφειλε νὰ κηρύξῃ· τότε δὲ ἐσηκώθη καὶ ἐπορεύθη εἰς τὴν ἐν τέταρτον τοῦ μιλίου ἀπέχουσαν ἐκκλησίαν, σφαλλόμενος καὶ παραπαίων, κάτωχρος ὡς φάντασμα. Τὴν θέσιν του εὗρε κατειλημμένην ὑπὸ ἄλλου ἱερέως, καὶ ὀλίγον ἔλειψε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν οἰκίαν· ἐντούτοις ὅμως συνέτεινεν ὅλας του τὰς δυνάμεις καὶ ὅλην του τὴν θέλησιν, καὶ ἀνήγγειλεν ὅτι θέλει νὰ κηρύξῃ αὐτός. «Ἐν τῷ μεταξὺ» διηγεῖται αὐτὸς ὁ Ἱεροκῆρυξ Ἴρβιγγ, «κατεκλίθην ἐν τῷ πρεσβυτερίῳ ἐπὶ τριῶν καθηκλῶν πλησίον τῆς θερμάστρας. Ὀσάκις μετέβαλλον θέσιν, ἠσθανόμην φοβερὰς ἀλγηδόνας. Ἀλλ' ὅτε ἠγέρθην, ὅπως ἀλλάξω τὰ φορέματά μου, καὶ ἡτοιμαζόμην νὰ ἀναβῶ ἐπὶ τοῦ ἄμβωνος, μοὶ ἐφάνη αἴφνης ὅτι ἀπηλλάγην τῶν πόνων. Ἀλλ' αἴφνης κατελήφθην ὑπὸ σκοτοδινίας καὶ δὲν ἠδυνάμην σχεδὸν ν' ἀναπνεύσω. Ἐκρατήθην μὲ τὰς χεῖρας ἀπὸ τῶν ἄκρων τοῦ ἄμβωνος καὶ περιέστρεφον μετ' ἀγωνίας καὶ πόνων τὰ βλέμματα, ἀγνοῶν τί ἔμελλον νὰ πάθω.

Ἡ κρίσις ἐπῆλθε. Τὴν στιγμὴν ταύτην παγετώδης ἱδρὼς μὲ περιέλουσεν, ὡς ἡ χεὶρ τοῦ θανάτου, καθ' ὅλα μου τὰ μέλη καὶ ἔρρεε κατὰ μεγάλας σταγόνας ἀπό τοῦ προσώπου μου καὶ ἀπὸ τῶν χειρῶν μου. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης μοι ἐφάνη ὅτι ἀνέλαβον τὰς δυνάμεις.» Ὁ ἱεροκῆρυξ οὗτος ὡμίλησε τότε περισσότερον τῆς μιᾶς ὥρας καὶ μὲ περισσότερον πῦρ καὶ περισσοτέραν εὐγλωττίαν ἢ ἄλλοτέ ποτε. Μετὰ τὴν λειτουργίαν ἐπέστρεψεν εἰς τὴν κατοικίαν του, ἀλλὰ δὲν ἠδύνατο οὔτε νὰ φάγῃ οὔτε νὰ πίῃ. Τὸ ἑσπέρας δὲ ἐκήρυξε πάλιν εἰς σχολεῖόν τι ἐνώπιον πολυπληθοῦς ἀκροατηρίου καὶ τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν ἠγέρθη πρωΐ καὶ ἐξηκολούθησε μετὰ ζήλου τὴν ἐνέργειάν του καὶ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν καθηκόντων του.

Τώρα ἔρχομαι εἰς τὴν φαντασίαν. — Ἡ φαντασία εἶνε πολὺ σπουδαῖον πρᾶγμα, προσέτι δὲ καὶ πολὺ ἐξαίρετον πρᾶγμα. Ἡ ἐπικρατοῦσα ἰδέα εἶνε ὅτι ἡ φαντασία εἶνε χειροτέρα παρὰ περιοδικὸς πυρετός. Καλά! τὸ παραδέχομαι — ἀλλ' εἰμπορῶ ἐπίσης νὰ ἰσχυρισθῶ ὅτι ἡ φαντασία εἶνε καλητέρα παρὰ κινίνη.

Εἶνε ἀληθὲς ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν περιπτώσεων, ἐν αἷς ἡ φαντασία ἐπενήργησεν ἐπιβλαβῶς ἐπὶ τοῦ σώματος, εἶνε μέχρι τοῦδε ὁ μέγιστος.

Πᾶς νεαρὸς ἰατρὸς γνωρίζει ὅτι ἡ μελέτη τῶν διαφόρων νόσων προσβάλλει τὸ σῶμα, καὶ ὅτι ἐκ τῆς ἀναγνώσεως δύναταί τις νὰ φαντασθῇ καὶ μάλιστα νὰ αἰσθανθῇ πραγματικῶς τοὺς πόνους καὶ τὰ ἐνοχλήματα, τὰ ὁποῖα μελετᾷ εἰς τὰ βιβλία. Πρὸ πάντων ἡ σπουδὴ τῶν καρδιακῶν νοσημάτων δύναται νὰ ἐπιφέρῃ ἐπαι-

σθητὰς ἀποκλίσεις καὶ διαταράξεις τοῦ παλμοῦ τῆς καρδίας.

Πολλάκις συνέβη — καὶ ἐγὼ αὐτὸς εἶδον ἓν τοιοῦτο παράδειγμα — ὥστε ἄνθρωποι, δηχθέντες ὑπὸ κυνός, τὸν ὁποῖον ὑπώπτευον μόνον ὡς λυσσῶντα, ἔδειξαν πράγματι ἐναργῆ τὰ πρῶτα συμπτώματα τῆς λύσσης, καὶ μάλιστα ἐκεῖνα ἀκριβῶς τὰ συμπτώματα, τὰ ὁποῖα ἔτυχε νὰ γνωρίζωσι· ἐνῷ βραδύτερον ἀπεδείχθη ὅτι οὐδὲν ἴχνος λύσσης ὑπῆρχεν εἰς τὸν κύνα. Ὁ Ferrier διηγεῖται περὶ ἑνὸς τοιούτου ἀρρώστου, κατὰ φαντασίαν λυσσοδήκτου, ὅστις ἐκ φόβου ἔμεινε δύο ἑβδομάδας ἐν τῇ κλίνῃ, κατελαμβάνετο ὑπὸ σπασμῶν, ἐφοβεῖτο πολὺ τὸ ὕδωρ, καὶ ἠσθένησε τόσον σοβαρά, ὥστε ἡ ζωή του πράγματι ἐκινδύνευε. Ὁ Ferrier τὸν ἰάτρευσεν, εἰπὼν αὐτῷ πρωΐαν τινὰ ὅτι ἡ νόσος, ἐξ ἧς ἔπασχε, δὲν ἦτο λύσσα, καὶ ὅτι ἄλλως, ἂν ἦτο λύσσα, θὰ ἦτο πρὸ πολλοῦ ἀποθαμένος. Τότε ἠγέρθη ὁ ἀνὴρ ἐκ τῆς κλίνης καὶ ἦτο ἐντελῶς ὑγιής. Γάλλος τις ἀξιωματικὸς κατὰ τὴν ἐν Wagram μάχην ἐνόμισεν ὅτι ἐτραυματίσθη διὰ σφαίρας πυροβόλου. Ἠσθάνθη ἰσχυρὰν δόνησιν καὶ τῷ ἐφάνη αἴφνης ὅτι εὑρέθη κατὰ ἕνα πόδα πλησιέστερον εἰς τὸ ἔδαφος. Ἔπεσε καὶ ἔμεινεν ἐκεῖ μὲ τὴν πεποίθησιν ὅτι ἡ σφαῖρα ἀπέκοψε τὰ σκέλη του. Ὅλην τὴν νύκτα ἔκειτο ἀκίνητος καὶ δὲν ἐτόλμα νὰ μετατοπίσῃ οὐδὲν μέλος, διότι ἔβλεπεν ὅτι καὶ ἡ ἐλαχίστη κίνησις θὰ τῷ ἐπέφερε ἰσχυρὰν αἱμορραγίαν. Ὅτε δὲ τὴν ἀκόλουθον πρωΐαν ἤκουσε προσεγγίζον τὸ φορητὸν νοσοκομεῖον, ἐφώναξε ζητῶν βοήθειαν καὶ παρεκάλεσε περιδεής νὰ τὸν σηκώσωσι μετὰ προσοχῆς, διότι ἀμφότερα τὰ σκέλη του ἦσαν ἀποκεκομμένα. Τότε ὁ ἰατρὸς ὅστις τὸν ἐξήτασε ἤρχισεν αἴφνης νὰ γελᾷ καὶ τῷ εἶπεν: «σηκώσου, φίλε μου, δὲν ἔχεις τίποτε». Καὶ πράγματι ὁ ἀξιωματικὸς ἦτο ἐντελῶς ἄβλαβής. Ἡ σφαῖρα εἶχε περάσῃ ὑπὸ τοὺς πόδας του καὶ ἀνοίξῃ εἰς τὸ ἔδαφος ὀπήν τινα, ἐντὸς τῆς ὁποίας βυθισθεὶς αἴφνης ὁ ἀξιωματικὸς ἐνόμισεν ὅτι ἀπεκόπησαν τὰ σκέλη του ὑπὸ τῆς σφαίρας.

Τοῦτο δὲν φαίνεται ἀπίστευτον· ἀλλ' ἡ ἀπιστία θ' ἀρχίσῃ νὰ ἐκδηλοῦται, ὅταν ἰσχυρισθῶ ὅτι ἡ φαντασία, ὅταν εἶνε ἀρκετὰ ἰσχυρά, γίνεται πραγματικότης.

Ὁ Γάλλος ἀξιωματικὸς δὲν θὰ ἔχανε βεβαίως τὰ σκέλη του διὰ τῆς φαντασίας, ὅσον ζωηρὰ καὶ ἂν ἦτο αὕτη· οὐχ ἧττον ὅμως εἶνε δυνατὸν νὰ ῥεύσῃ αἷμα, πράγματι νὰ ῥεύσῃ αἷμα, ἐκ πληγῶν, τὰς ὁποίας φαντάζεταί τις μόνον ὅτι ἔχει.

Ἡ Λουΐζα Lateau, ἥτις ὡς γνωστὸν εἶχεν εἰς τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας τὰ τραύματα τοῦ σταυρωθέντος Χριστοῦ, ἐκ τῶν ὁποίων καθ' ἑκάστην παρασκευὴν ἔρρεεν ἀληθινὸν αἷμα, — ἡ γυνὴ αὕτη δὲν ἦτο ἀπατεών. Τοῦτο εἶνε ἀποδεδειγμένον κατὰ τρόπον ἐπιστημονικὸν καὶ ἐντελῶς ἀναμφισβήτητον. Διὰ τῆς μακροχρονίου, διηνεκοῦς καὶ συντόνου ἐν τῇ φαντασίᾳ ἀναπαραστάσεως τῶν πληγῶν τοῦ Χριστοῦ, ἤρχισεν εἰς τὰ ἀντιστοιχοῦντα ἐκεῖνα μέρη τοῦ σώματός της τὸ δέρμα νὰ γίνεται ἐρυθρὸν καὶ ἐπὶ τέλους νὰ ῥέωσιν ἐξ αὐτοῦ σταγόνες αἵματός. Βραδύτερον, διὰ τῆς σπουδῆς τοῦ ὑπνωτισμοῦ, παρετηρήθησαν καὶ ἄλλα πολλὰ τοιαῦτα φαινόμενα. Τὰ φαινόμενα ταῦτα εἰς τοὺς γινώσκοντας τὸν ὑπνωτισμὸν δὲν φαίνονται πλέον παράδοξα. Ἐντούτοις καὶ πρότερον, καὶ δὴ ἄνευ ὑπνώσεως, ἐγένοντο τοιαῦται παρατηρήσεις. Μήπως δὲν εἶναι τῆς αὐτῆς φύσεως τὸ γεγονός, ὅτι ὁ ἄνθρωπος δύναται νὰ καταληφθῇ ὑπὸ αἰφνηδίας διαρροίας δι' ἁπλῶν σφαιριδίων μαλακοῦ ἄρτου, τὰ ὁποῖα κατέπιε μὲ τὴν πεποίθησιν ὅτι ἦσαν καθαρτικὰ χάπια;

Ἴσως ὁ ἀναγνώστης θὰ εἴπῃ, ὅτι εἰς αὐτὸν τὸν ἴδιον τοιοῦτό τι δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ συμβῇ, ἀλλὰ μόνον εἴς τινας ἀνθρώπους εὐαισθήτους καὶ νευροπαθεῖς. Ἐγὼ ὅμως ἰσχυρίζομαι ὅτι πᾶς ἄνθρωπος δύναται νὰ πάθῃ τὸ τοιοῦτον, ὅταν αἱ περιστάσεις εἶναι εὐνοϊκαί.

Ὁ Duránd de Gros ἔκαμεν ἐν τοιοῦτο πείραμα εἰς μίαν μεγάλην αἴθουσαν νοσοκομείου ἐπὶ ἑκατὸν ἀσθενῶν. Ἔδωκεν εἰς ὅλους μεγάλην δόσιν ὕδατος μὲ ζάχαριν, ὡς νὰ ἦτο ἰατρικόν, ἔπειτα δὲ ἐγνωστοποίησεν αἴφνης εἰς ὅλους μετὰ προσπεποιημένης ταραχῆς, ὅτι ἐν τῷ φαρμακείῳ εἶχε γείνῃ λάθος καὶ ἐδόθη ἐμετικὸν φάρμακον ἀντὶ τοῦ ἐν τῇ συνταγῇ φαρμάκου. Ἅμα ὡς ἤκουσαν τοῦτο οἱ ὀγδοήκοντα ἐκ τῶν ἑκατὸν ἀσθενῶν κατελήφθησαν αἴφνης ὑπὸ ἐμετοῦ οἱ δὲ λοιποὶ ὑπὸ ναυτιάσεως.

Περὶ τῆς δυνάμεως ταύτης, ἣν ἔχει ἡ φαντασία, ἐλέχθησαν καὶ ἐγράφησαν πολλὰ παράδοξα πράγματα ὑπὸ ἀνθρώπων, οἵτινες δὲν ἐνόησαν τὴν φύσιν τῆς δυνάμεως ταύτης. Οἱ πλεῖστοι νομίζουσιν ὅτι ὁ κατὰ φαντασίαν ἀσθενής, le malade imaginaire, εἶνε ἄνθρωπος ὅστις νομίζει μὲν ὅτι εἶνε ἀσθενὴς πράγματι ὅμως δὲν εἶνε. Αὐτὴ εἶνε ἡ γενικὴ γνώμη, ἥτις ὅμως εἶνε ὅλως διόλου ἐσφαλμένη. Ὁ ἄνθρωπος, ὅστις φαντάζεται ὅτι δὲν δύναται νὰ περιπατήσῃ, πράγματι ἀδυνατεῖ νὰ περιπατήσῃ. Ἂν τὸ λάθος ἔγκειται εἰς τοὺς πόδας του ἢ εἰς τὸν ἐγκέφαλόν του, ἂν ἡ νόσος του εἶνε σωματικὴ ἢ ψυχική, τοῦτο εἶνε ἐντελῶς ἀδιάφορον· ὁ ἄνθρωπος οὗτος εἶνε ἀσθενής. Καὶ ἂν ἀποδώσῃ τις εἰς αὐτὸν τὸν ἀσθενῆ τὴν δύναμιν τοῦ περιπατεῖν δι' οἵας δήποτε ἐπιδράσεως ἐπὶ τῆς φαντασίας του, δὲν εἶνε τοῦτο ἰατρεία; Δύναμαι νὰ διαβεβαιώσω τοὺς ἀναγνώστας μου ὅτι ἡ ἴασις αὕτη ἀπαιτεῖ πολλάκις περισσότερον κόπον καὶ περισσοτέραν ἱκανότητα παρὰ ἡ διὰ φαρμάκων γινομένη. Καὶ πάλιν ὀφείλω ἐνταῦθα νὰ σᾶς ὑπομνήσω ὅτι, ὁσάκις φανταζόμεθα κάτι τι, συμβαίνει πάντοτε εἰς τὸν ἐγκέφαλόν μας κάτι τι πραγματικόν, κάτι τι ὑλικόν, τὸ ὁποῖον ἠδυνάμεθα ν' ἀντιληφθῶμεν διὰ τῶν ὀμμάτων μας. Τοῦτο δὲ συμβαίνει ὄχι μόνον εἰς τὸν ἐγκέφαλόν μας ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλα μέρη τοῦ σώματός μας, διότι μεταξὺ ὅλων τῶν ὀργάνων τοῦ σώματος ὑπάρχει ἐσωτερική τις συνάφεια καὶ ἀλληλεπίδρασις. Δὲν εἶνε λοιπὸν καθόλου θαυμαστὸν οὔτε ἀπίστευτον, ὅτι διὰ μόνης τῆς φαντασίας δύναται νὰ προκληθῇ αἱμορραγία τῆς ῥινός, πυρετὸς καὶ ἄλλα πράγματα, καθὼς ἐπίσης διὰ τῆς αὐτῆς δυνάμεως δύναται νὰ ἰατρευθῇ ἡ ποδάγρα καὶ ἄλλαι νόσοι.

Τὴν δύναμιν ταύτην, ἣν αἱ ἰδέαι ἐξασκοῦσιν ἐπὶ τοῦ σώματος, ὀνομάζουσιν ἰδεοπλαστικήν (ideoplastie), πλαστικὴν δύναμιν τῶν ἰδεῶν. Ὁ γινώσκων τὴν ἔννοιαν τοῦ ὅρου τούτου δὲν ἐκπλήσσεται οὔτε ἀπιστεῖ πλέον εἰς τὰς πολλὰς ἐπιτυχεῖς θεραπείας αἵτινες ἐγένοντο διὰ μόνης τῆς πίστεως, τῆς πεποιθήσεως, ἢ διὰ τῆς φαντασίας.

Ὁ ὅρος ideoplastie εἶνε νέος, ἀλλ' ἡ ἔννοια ἤτοι τὸ δι' αὐτοῦ δηλούμενον πρᾶγμα ὑφίσταται ἤδη ἀπὸ πολ-

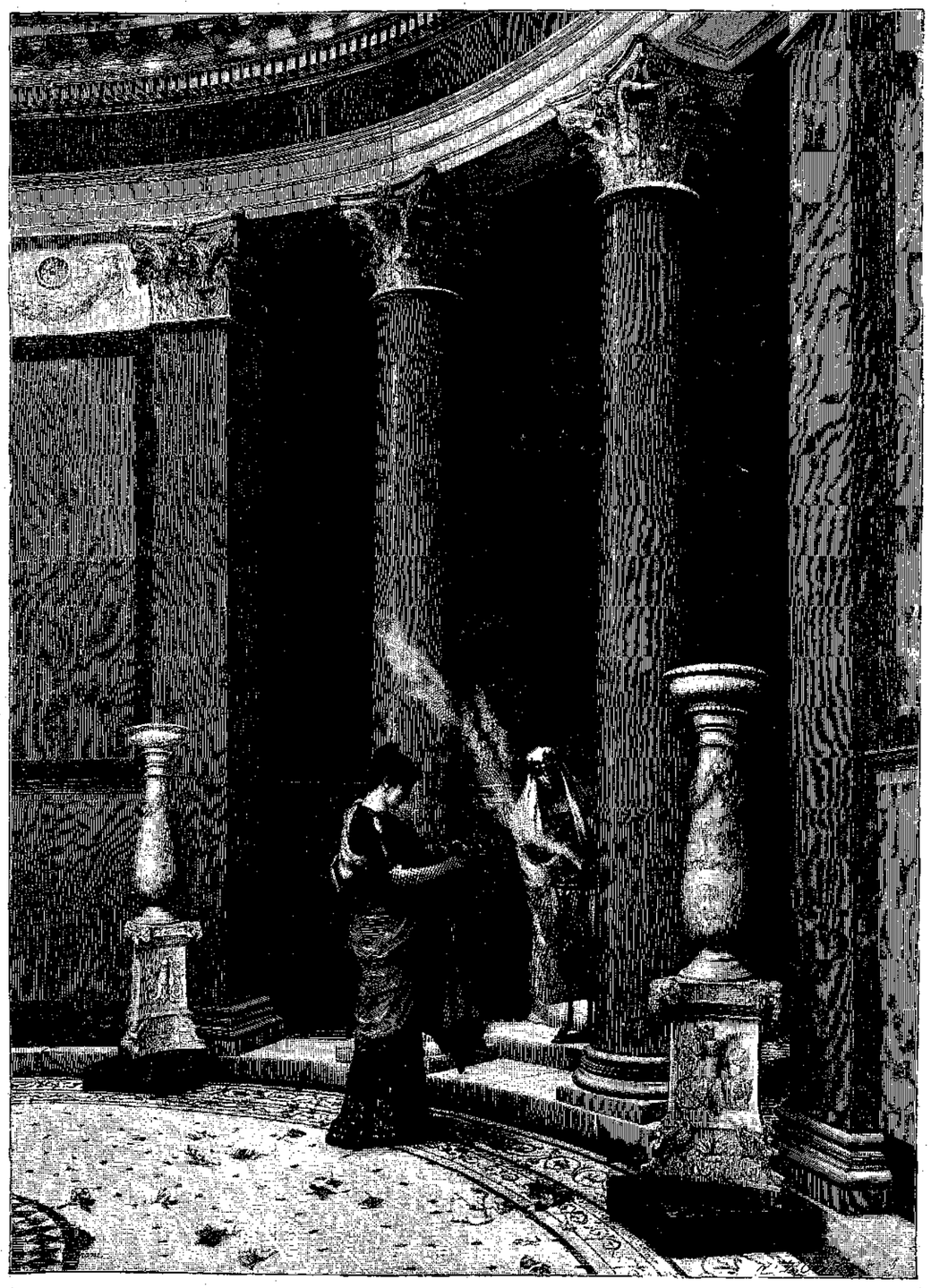

ΘΥΣΙΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΘΗΝΑΝ. Κατὰ τὴν ἐλαιογραφίαν τοῦ L. Bazzini.

λοῦ. Δύο μεγάλοι φυσιολόγοι, ὁ John Hunter ἐν Ἀγγλίᾳ, καὶ ὁ Johannes Müller ἐν Γερμανίᾳ, περιέγραψαν αὐτὸ μετ' ἀκριβείας. Πρὸ ἑκατὸν ἐτῶν ἔγραψεν ὁ Hunter τὰ ἑξῆς: «Δὲν ὑπάρχει φυσικὴ ἐνέργεια ἐν τῷ σώματι, εἴτε ἑκουσία εἴτε ἀπροαίρετος, ἐπὶ τῆς ὁποίας νὰ μὴ ἐξασκῇ ἐπίδρασίν τινα ἡ συγχρόνως ὑφισταμένη ψυχικὴ κατάστασις.» Καὶ πεντήκοντα ἔτη βραδύτερον ἔλεγεν ὁ Ἰωάννης Μύλλερ: «Ἐν γένει δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, ὅτι μία κατάστασις, ἥτις περιμένεται μετὰ πληρεστάτης βεβαιότητος καὶ μετ' ἀκραδάντου πίστεως, δύναται εὐκόλως νὰ ἐπέλθῃ συνεπείᾳ μόνης τῆς τοιαύτης προσδοκίας, ἂν ἡ κατάστασις ἐκείνη εὑρίσκεται ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ δυνατοῦ καὶ πραγματοποιησίμου.»

Καὶ περαιτέρω: «Ἡ πεποίθησις, ὅτι ἐλάττωμά τι αἴρεται διά τινος μέσου, ἐνισχύει τὴν ἐνέργειαν τοῦ μέσου τούτου, καὶ τὸ ἐλάττωμα ἐνίοτε ἀφανίζεται.» Εἶνε λοιπὸν βέβαιον ὅτι, ἂν ἔχωμεν π. χ. μίαν πληγὴν καὶ μεταχειρισθῶμεν μέσον τι ἀθῶον μὲ τὴν πληρεστάτην βεβαιότητα ὅτι θὰ μᾶς ἰατρεύσῃ, μόνη αὐτὴ ἡ πεποίθησις δύναται πράγματι νὰ ἐπιφέρῃ τὴν ἴασιν ἢ νὰ συντελέσῃ τὰ μέγιστα πρὸς αὐτήν.

Ἐξέθηκα ἤδη τὰς τρεῖς ἐκείνας ψυχικὰς καταστάσεις αἵτινες δύνανται νὰ ἐξασκήσωσιν ἐπίδρασίν τινα ἐπὶ τοῦ ἡμετέρου σώματος.

Ἂν πρόκηται νὰ ἐκλέξωμεν μίαν ἐκ τῶν καταστάσεων τούτων, μὲ τὸν σκοπὸν νὰ τὴν μεταχειρισθῶμεν πρὸς θεραπείαν τοῦ ἀσθενοῦντος σώματος, τότε τὴν προτίμησιν πρέπει νὰ ἔχῃ ἡ διὰ τῆς φαντασίας προκαλουμένη. Ἡ τεχνητὴ ἐφαρμογὴ τῶν συγκινήσεων διὰ καταπλήξεως, φόβου, χαρᾶς καὶ τῶν τοιούτων, εἶνε μόνον εἰς ἐκτάκτους τινὰς ἐξαιρέσεις δυνατὴ καὶ λυσιτελής. Ὁ Δρ. Crawford, Ἀμερικανὸς ἰατρός, εἶχεν ἀσθενῆ τινα ὅστις ἔπασχεν ἐξ ὑποχονδρίας καὶ ἐφαντάζετο ὅτι ἦτο νεκρός. Ὁ ἰατρὸς εἶπε: «ἀλήθεια, εἶνε πραγματικῶς νεκρός, ἂς ἴδωμεν ἀπὸ τί ἀπέθανε.» Ταῦτα λέγων ἔλαβε μεγάλην τινὰ μάχαιραν, ἠκόνησεν αὐτὴν ἐπὶ τῆς χειρὸς του καὶ ἤρχισε νὰ λύῃ τὰ ἐνδύματα τοῦ ἀσθενοῦς, ἑτοιμαζόμενος δῆθεν νὰ τῷ σχίσῃ τὴν κοιλίαν. Τότε ὁ ἀσθενὴς ἀνεσκίρτησεν ἔμφοβος καὶ ἤρχισε νὰ τρέχῃ φωνάζων «βοήθειαν». Ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἡ ὑποχονδρία του ἠφανίσθη ἔκτοτε.

Εἰς ἐξαιρετικάς τινας περιστάσεις, ὡς εἴπομεν, μία τοιαύτη ἰδέα τοῦ ἰατροῦ δύναται νὰ στεφθῇ ὑπὸ τῆς σκοπουμένης ἐπιτυχίας. Θὰ ἦτο ὅμως πολὺ δαπανηρὰ καὶ δυσάρεστος μέθοδος θεραπείας, ἂν οἱ ἰατροὶ ἐθεράπευον λ. χ. τοὺς πάσχοντας ἐκ ποδάγρας, πυρπολοῦντες τὰς οἰκίας των.

Ὡσαύτως δὲν δυνάμεθα εἰς μίαν κυρίαν, ἥτις ἀπώλεσε τὴν φωνήν της, νὰ συστήσωμεν ὅπως παρευρεθῇ εἰς σιδηροδρομικόν τι ᾖδυστύχημα· ἐν τούτοις ὅμως εἶνε πολὺ πιθανὸν ὅτι ἐν τοιοῦτο δυστύχημα θ' ἀπέδιδεν αὐτῇ τὴν φωνήν της. Εὐκολώτερον καὶ καλλίτερον εἶνε νὰ διεγείρῃ ὁ ἰατρὸς τὴν δύναμιν τῆς θελήσεως τοῦ πάσχοντος. Καὶ τοῦτο συνήθως γίνεται ὑπὸ τῶν ἰατρῶν. Ἕκαστος ἰατρὸς ὀφείλει, ὅταν εἶνε ἀνάγκη, νὰ ἐνθαρρύνῃ τὸν ἀσθενῆ, νὰ τὸν παροτρύνῃ εἰς τὸ νὰ μὴ καταβάλλεται ὑπὸ φόβου καὶ βαρυθυμίας. Τοῦτο καὶ γίνεται ἀφ' ὅτου ὑπάρχουν ἰατροί, καὶ πολλάκις μετὰ λαμπρᾶς ἐπιτυχίας. Ὅπως δήποτε ὅμως τὸ μέσον τοῦτο εἶνε μόνον βοηθητικόν, καὶ πολὺ ἀσθενὲς βοηθητικὸν μέσον. Ὀλίγιστοι εἶναι ἐκεῖνοι, ἀπὸ τοὺς ὁποίους δύναταί τις ν' ἀπαιτήσῃ νὰ ἔχωσι τοσαύτην δύναμιν τῆς ψυχῆς, ὅσην εἶχον ὁ Γκαῖτε καὶ ὁ Κάντιος· θὰ ἐφαίνετο δὲ πολὺ ἀλλόκοτος ὁ ἰατρὸς ὅστις θὰ ἔλεγεν εἰς τὸν ὑποφέροντα δυνατοὺς πόνους: «Θέλε μόνον, καὶ ὁ πόνος θὰ περάσῃ ἀμέσως.» Ἐκτὸς δὲ τούτου ἡ νόσος πολλῶν νευρασθενῶν εἶνε ἀκριβῶς αὐτό, ὅτι δὲν εἰμποροῦν νὰ θέλουν. Ἡ ἰδιόρρυθμος ἐκείνη νόσος, ἣν οἱ ἰατροὶ ὀνομάζουσιν ὑστερικὸν πάθος, ἐκδηλοῦται πολλάκις διὰ νοσηρᾶς τινος καταστάσεως τῆς θελήσεως. Καὶ θὰ ἐφαίνετο εἰρωνεία καὶ χλεύη, τὸ νὰ λέγῃ τις εἰς τοιούτους ἀσθενεῖς: «Ἂν εἴχετε τὴν θέλησιν, θὰ ἐθεραπεύεσθε!» Οἱ ἀσθενεῖς οὗτοι ἐπιθυμοῦσι νὰ ἰατρευθῶσι, ἀλλὰ δὲν ἔχουσι τὴν ἀπαιτουμένην δύναμιν τῆς θελήσεως.

Ἀλλὰ τὸ εὐκολώτατον ἐξ ὅλων αὐτῶν εἶνε τὸ νὰ ἐπενεργῶμεν ἐπὶ τῆς φαντασίας τῶν ἀνθρώπων. Καὶ δύναμαι κάλλιστα νὰ ἰσχυρισθῶ ὅτι διὰ τοῦ τρόπου τούτου εἰς ὅλας τὰς ἐποχὰς καὶ εἰς ὅλους τοὺς λαοὺς ἰατρεύθησαν νόσοι.

Τὴν δύναμιν, ἣν ἔχει ἡ ἐμπιστοσύνη, ἡ πεποίθησις τοῦ ἀσθενοῦς, γινώσκει ἕκαστος, ὅστις ἔτυχέ ποτε νὰ ἴδῃ παρὰ τὴν κλίνην του προσερχόμενον τὸν ἰατρόν. Ὅπου λείπει ἡ ἐμπιστοσύνη αὐτή, ὁ ἰατρὸς πολλάκις κατὰ τὸ ἥμισυ σχεδὸν ἀποτυγχάνει. Ποῖα δὲ καὶ πόσα θαύματα κατορθώνει πολλάκις μόνη ἡ πίστις, περὶ τούτου εἶναι πλήρη παραδειγμάτων τὰ χρονικὰ τῆς ἀνθρωπότητος.

Πᾶσαι αἱ ἀρχέγονοι ἱεροτελεστίαι καὶ θεῖαι λειτουργίαι ἦσαν στενῶς συνδεδεμέναι μετὰ τῆς ἰατρικῆς τέχνης· πάντες οἱ ἱερεῖς ἦσαν ἀρχικῶς καὶ εἶναι εἰσέτι παρὰ τοῖς ἀρχεγόνοις λαοῖς ἰατροὶ συγχρόνως. Ἰάτρευον διὰ προσευχῶν, δι' ἐπαφῆς τῶν νοσούντων, δι' ἐξορκισμῶν, δι' ἱερῶν ἀντικειμένων. Καὶ καθ' ἑκάστην δὲ ἀκούομεν παραδείγματα ἰάσεων διὰ τῆς πίστεως, ὑπὸ πολλὰς καὶ ποικίλας ὄψεις. Ἀκόμη καὶ σήμερον πολλοὶ εὐλαβεῖς προσκυνηταὶ μεταβαίνουσιν ὅπως θεραπευθῶσιν εἰς hourdes, ἢ εἰς Knocks Chapel ἐν Ἰρλανδίᾳ, καὶ σήμερον ἀκόμη οἱ Ἰάπωνες ἰατρεύονται ἀπὸ διαφόρους ἀρρωστίας, καταπίνοντες χαρτία ἐφ' ὧν εἶναι γεγραμμένα ἱερὰ καὶ ἰαματικὰ λόγια.

Οὐδαμῶς ἰσχυρίζομαι ἐνταῦθα ὅτι πᾶσαι αἱ ἰάσεις αὗται ὀφείλονται εἰς μόνον τὴν δύναμιν τῆς φαντασίας. Ἡ θρησκευτικὴ πίστις δὲν δύναται καθόλου νὰ σαλευθῇ ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης. Ἂν ἰσχυρισθῇ τις ὅτι τὸ δεῖνα ἢ δεῖνα ἱερὸν λείψανον, αὕτη ἢ ἐκείνη ἡ ἱερὰ πηγή, ἔχουσι θείαν θαυματουργὸν δύναμιν, οὐδὲν δύναμαι νὰ ἀντείπω, ὅπως ἀναιρέσω τὴν πεποίθησίν του. Ἐνταῦθα μόνον παρατηρῶ ὅτι εἰς πλείστας περιστάσεις καὶ μόνη ἡ πίστις εἰς τὴν θαυματουργὸν ἐκείνην δύναμιν ἀρκεῖ ὅπως ἐξηγήσῃ τὴν ἴασιν. Ἀλλὰ μετ' ἰδιαιτέρας ἐμφάσεως πρέπει ν' ἀντεπεξέλθω κατὰ τῆς προλήψεως ἐκείνων, οἵτινες ἀρνοῦνται ἁπλῶς πάντα τὰ θαύματα ταῦτα, θεωροῦντες αὐτὰ ὡς ψευδῆ, ὡς προελθόντα ἢ ἐκ παρεννοήσεως ἢ ἐξ ἀπάτης, διότι δὲν ἐννοοῦσι τὴν δύναμιν τῆς πίστεως.

Ἀναμφιβόλως αἱ πλεῖσται διηγήσεις περὶ θαυμασίων ἰάσεων εἶναι ἀναληθεῖς ἢ ἐξωγκωμέναι. Οὐχ ἧττον ὅμως πᾶν κακὸν ἔχει πυρῆνα τινὰ καλοῦ καὶ πᾶν ψεῦδος πυρῆνά τινα ἀληθείας, ὡς λέγει ὁ Spencer. Καὶ

εἶναι πολὺ εὔκολον, προσέτι δὲ πολὺ ἀλαζονικὸν καὶ παράτολμον, τὸ νὰ θεωρῇ τις πάντας τοὺς διηγουμένους τὰ τοιαῦτα θαύματα ὡς ἀπατεῶνας ἢ ἠπατημένους, μόνον καὶ μόνον διότι τὰ ὑπ' αὐτῶν λεγόμενα δὲν συμφωνοῦσι μὲ τὰς θεωρίας μας.

(Ἕπεται συνέχεια.)

Η ΔΟΥΛΕΙΑ ΕΝ ΤΗ ΚΛΑΣΣΙΚΗ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΙ.

(Συνέχεια.)

Ἐπονείδιστος αὕτη κακουργία, ἡ δολοφόνησις τοσούτου δυστυχοῦς πλήθους, εἶνε τρόπον τινὰ εἰκὼν ἑρμηνεύουσα τὸν φόβον, ὃν ἐμπνέει «ὁ δοῦλος ὅταν θραύῃ τὰ δεσμά του», καὶ ὁ ὁποῖος φόβος χαρακτηρίζει ὁλόκληρον τὴν ἱστορικὴν ἀρχαιότητα. — Καὶ ἡ Ῥώμη διετέλει διηνεκῶς ἐν τῷ φόβῳ τούτῳ. Προὐτάθη ποτὲ ἐν τῇ γερουσίᾳ, ὅπως οἱ μὴ ἐλεύθεροι φορῶσιν ἰδιαιτέραν τινὰ στολήν· ἀλλ' ἡ πρότασις αὕτη ἀπερρίφθη μὲ τὴν παρατήρησιν, ὅτι δὲν πρέπει νὰ παρέχεται εἰς τοὺς δούλους εὐκαιρία ὅπως ἀριθμῶνται!

Ἐν τῇ ἀνωτέρῳ ἐκτεθείσῃ διηγήσει τοῦ Θουκυδίδου περὶ τοῦ φόνου τῶν Εἱλώτων γίνεται μνεία τῆς ἀπελευθερώσεως. Οἱ οὕτω τυγχάνοντες τῆς ἐλευθερίας των Εἵλωτες ἐγίνοντο δεκτοὶ εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐχόντων πλήρη πολιτικὰ δικαιώματα πολιτῶν. Τότε δὲ ὠνομάζοντο νεοδαμώδεις. Ἀλλ' ἡ ἀπελευθέρωσις τῶν δημοσίων ὅπως καὶ τῶν ἰδιωτικῶν δούλων ἦτο — ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ἐν Ῥώμῃ — σπανιωτάτη ἐν Ἑλλάδι· ἐγίνετο δὲ μόνον εἰς ἐκτάκτους περιστάσεις, ὡς ἀμοιβὴ λ. χ. τῶν ἀριστευόντων ἐν πολέμῳ κτλ.

Διάφοροι τῶν ἀπελευθέρων τούτων ἦσαν οἱ καλούμενοι μόθακες, οἵτινες ἦσαν τέκνα εἱλώτων γυναικῶν καὶ ἐλευθέρων Σπαρτιατῶν, καὶ συνανετρέφοντο μετὰ τῶν ἐλευθέρων τέκνων, βραδύτερον δὲ ἐγίνοντο ἴσοι τούτοις διά τινος εἴδους υἱοθετήσεως. Ὁ περίφημος στρατηγὸς Λύσανδρος, τὸ πρότυπον καὶ ὁ ὑπογραμμὸς ἀρχαίου Σπαρτιάτου, ἦτο τοιοῦτος μόθαξ. Ὡσαύτως δὲ καὶ ὁ διάδοχος αὐτοῦ Καλλικρατίδας.

Δημόσιοι δοῦλοι διαφόρου εἴδους — οὐχὶ ἰθαγενεῖς ὡς οἱ Εἵλωτες ἀλλὰ ἀγοραστοὶ — ὑπῆρχον πρὸ πάντων ἐν Ἀττικῇ. Ὁλόκληρος ἡ χωροφυλακὴ τῶν Ἀθηνῶν, οἱ «Σκῦθαι», ἦτο ἀγοραστή. Οἱ δοῦλοι οὗτοι, κατ' ἀρχὰς τριακόσιοι τὸν ἀριθμόν, τέλος δὲ 1200, ἐξετέλουν μετὰ μεγάλης ἱκανότητος τὴν ἀστυνομικὴν ὑπηρεσίαν τῆς πόλεως. Ὁ στρατὼν αὐτῶν εὑρίσκετο ἐν τῇ ἀγορᾷ βραδύτερον δὲ ἐπὶ τοῦ λόφου τοῦ Ἀρείου Πάγου. Ἀγοραστοὶ δοῦλοι ἦσαν ἐπίσης οἱ κήρυκες, οἱ πρωτοκολληταί, οἱ δεσμοφύλακες καὶ ἄλλοι κατώτεροι ὑπάλληλοι, ὡσαύτως δὲ οἱ ἐν τῷ νομισματοκοπείῳ ἐργάται. Ἡ θέσις καὶ ἡ τύχη αὐτῶν ἦτο περίπου ἡ αὐτή, ὡς ἡ τῶν ἡμιδούλων ἐν Σπάρτῃ, ἐν Θεσσαλίᾳ, ἐν Κρήτῃ καὶ ἀλλαχοῦ: μεσαία τις κατάστασις μεταξὺ ἐλευθέρου πολίτου καὶ ἰδιωτικοῦ εἴτε τελείου δούλου. Καὶ αὐτοὶ ἠδύναντο ν' ἀποκτήσωσιν ἰδίαν περιουσίαν καὶ νὰ διεξάγωσι δίκας, ἀλλὰ δὲν ἠδύναντο νὰ πωληθῶσιν εἰς ἰδιώτας.

Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς ἡμιελευθέρους τούτους δημοσίους δούλους οἱ ἐντελῶς δοῦλοι ἤτοι οἱ ἰδιωτικοὶ ἦσαν αὐτόχρημα ἰδιοκτησία τῶν κυρίων των, ἣν οὗτοι ἠδύναντο νὰ διαθέτωσι κατὰ τὸ δοκοῦν ὅπως τὰ κτήνη των. Θεωρητικῶς λοιπὸν οἱ δοῦλοι ἐστεροῦντο παντὸς δικαιώματος, ἀλλ' ἡ ἀττικὴ φιλανθρωπία, ὁ ἀττικὸς πολιτισμὸς — (καὶ περὶ τῆς θέσεως τῶν δούλων ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλλάδι προκειμένου αἱ Ἀθῆναι κυρίως πρέπει νὰ λαμβάνωνται ὑπ' ὄψει) — ἐμετρίαζεν ἐν τῇ πράξει τὴν σκληρότητα τῆς θεωρίας οὐσιωδῶς. Ἡ καλλιτέρα τούτου ἀπόδειξις εἶνε τὸ γεγονός, ὅτι ἐν Ἀθήναις ἐπαναστάσεις δούλων ἢ ἀπόπειραι ἐπαναστάσεων δὲν συνέβαινον. Ἐνῷ δὲ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ῥώμῃ ἡ κεφαλὴ τῆς οἰκογενείας, ὁ pater familias, εἶχε δικαίωμα ζωῆς καὶ θανάτου οὐ μόνον ἐπὶ τῶν δούλων, ἀλλὰ καὶ ἐπ' αὐτῶν τῶν ἰδίων του τέκνων, ἐν Ἀττικῇ ὁ φονεὺς ἰδιωτικοῦ δούλου κατεδικάζετο ποινικῶς. Ἀκόμη καὶ ἂν διέπραττε βαρὺ κακούργημα δὲν ἐπεκηρύσσετο ἀργύριον τῷ δούλῳ· μόνον ἐπὶ τῇ βάσει τακτικῆς ἐτυμηγορίας τῶν δικαστῶν ἐθανατοῦτο. Ὁ δεσπότης εἶχε βεβαίως τὸ δικαίωμα νὰ σωφρονίζῃ τὸν δοῦλον του· ἀλλὰ πᾶσα ἀδικαιολόγητος κάκωσις, πᾶσα παρεκτροπὴ καὶ ὕβρις ἐτιμωρεῖτο ὑπὸ τοῦ δικαστοῦ. Ὁ πάντοτε τὸ ὀρθὸν μέτρον ἀσπαζόμενος, καὶ πᾶσαν κτηνώδη σκληρότητα ἀποστρεφόμενος χαρακτὴρ τῶν Ἀθηναίων ἐμετρίαζεν ἐνταῦθα καὶ καθήρει τὰ δεινὰ μᾶς ἀρχῆς, ἥτις ἐν ἄλλαις κοινότησιν ἔφερε τοὺς φοβερωτέρους καὶ εἰδεχθεστέρους καρπούς.

Ἐννοεῖται οἰκοθεν ὅτι ὁ δοῦλος, καθὸ μὴ ἔχων προσωπικότητα — (ἔμψυχον ἐργαλεῖον ὀνομάζει τὸν δοῦλον ὁ μέγας φιλόσοφος Ἀριστοτέλης) — δὲν ἠδύνατο οὔτε συμβάσεις νὰ κάμνῃ οὔτε ἰδικήν του περιουσίαν ν' ἀποκτᾷ οὔτε ἀγωγὰς νὰ κινῇ. Μάλιστα δὲ οὐδ' αὐτὸς ὁ ἴδιος, ὅταν ἔπραττε κατὰ παραγγελίαν τοῦ κυρίου του, ἦτο ὑπεύθυνος διὰ τὰς πράξεις του· τοῦθ' ὅπερ ἄλλως τε ἦτο λογικώτατον, καθ' ὅτι οὐδαμοῦ τιμωρεῖται τὸ ὅπλον, τὸ «ἐργαλεῖον», ἀλλ' ὁ μεταχειριζόμενος αὐτό.

Παράδοξον καὶ ἀσυμβίβαστον πρὸς τὴν ἀνεγνωρισμένην εἰς ὅλα εὐφυΐαν τῶν Ἀθηναίων εἶνε τὸ γεγονός, ὅτι ἡ μαρτυρία τῶν δούλων ἐν τῷ δικαστηρίῳ τότε μόνον ἴσχυεν, ὅταν ἐπὶ τοῦ μέλλοντος νὰ μαρτυρήσῃ δούλου ἐφηρμόζετο ἡ βάσανος. Τότε ὅμως εἶχε καὶ περισσοτέραν βαρύτητα ἢ ἡ μαρτυρία ἑνὸς ὁρκισθέντος ἐλευθέρου πολίτου. Ὁ ῥήτωρ Ἰσαῖος γράφει αὐτολεξεί: «Ὑμεῖς μὲν τοίνυν καὶ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ βάσανον ἀκριβέστατον ἔλεγχον νομίζετε· καὶ ὁπόταν δοῦλοι καὶ ἐλεύθεροι παραγένωνται καὶ δέῃ εὑρεθῆναί τι τῶν ζητουμένων, οὐ χρῆσθε ταῖς τῶν ἐλευθέρων μαρτυρίαις, ἀλλὰ τοὺς δούλους βασανίζοντες, οὕτω ζητεῖτε εὑρεῖν τὴν ἀλήθειαν τῶν γεγενημένων· εἰκότως, ὦ ἄνδρες· σύνιστε γὰρ ὅτι τῶν μὲν μαρτυρησάντων ἤδη τινὲς ἔδοξαν οὐ τἀληθῆ μαρτυρῆσαι, τῶν δὲ βασανισθέντων οὐδένες πώποτε ἐξηλέγθησαν ὡς οὐκ ἀληθῆ ἐκ τῶν βασάνων εἰπόντες.»

Καὶ αὐτὸς ὁ Δημοσθένης, ἀνὴρ τοσοῦτον εὐφυὴς καὶ ἀνεπτυγμένος, δὲν ἐδίστασε νὰ προφέρῃ τὸν ἰσχυρισμόν, ὅτι βασανισθέντες δοῦλοι οὐδέποτε ἐξηλέγχθησαν ψευδομαρτυρήσαντες! — Καὶ ἡ ἀλογία αὕτη ἴσχυε παρὰ πᾶσι τοῖς Ἀθηναίοις ὡς δόγμα. — Ὀσάκις δύο πολῖται εἶχον πρὸς ἀλλήλους δικαστικήν τινα ἔριδα, τότε ὁ ἐνάγων, διὰ νὰ ἐπιβεβαιώσῃ τοὺς ἰσχυρισμούς του, ἔλεγεν ὅτι εἶνε πρόθυμος νὰ παραδώσῃ τοὺς δούλους εἰς τὴν βάσανον· ἢ ἐπρότεινεν εἰς τὸν ἐναγόμενον νὰ παραδώσῃ αὐτὸς τοὺς δούλους του. Δι' ἀμφότερα ταῦτα τὰ «νομικὰ μέσα» ὑπῆρχον ἰδιαίτεροι ὅροι, ὑπῆρχε δὲ μάλιστα καὶ ἰδιαίτερος πρὸς τοῦτο ἀνακριτής, βασανιστὴς καλούμενος, ὅστις διηύθυνε τὴν ὅλην ὑπόθεσιν μὲ ὅλην τὴν σπουδαιότητα μεγάλου ἱεροδικαστοῦ.

(Ἕπεται συνέχεια.)

ΠΑΡΑΔΟΞΟΝ ΣΥΜΒΑΜΑ

ΤΟΥ ΔΟΚΤΟΡΟΣ ΤΖΕΚΥΛ ΚΑΙ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΑΙΔ.

Ὑπὸ **ΡΟΒΕΡΤΟΥ ΛΟΥΔΟΒΙΚΟΥ ΣΤΗΒΕΝΣΟΝ.**

(Συνέχεια.)

«Ὁ Τζέκυλ εἶνε ἐπίσης ἄρρωστος» εἶπεν ὁ Οὔττερσον, «μήπως τὸν εἶδες;»

Ἔκφρασις ἀπεριγράπτου τρόμου ἐφάνη εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Λάνυον. Ἀνεσηκώθη τρέμων καθ' ὅλα του τὰ μέλη, καὶ ἐκτείνων τὴν χεῖρα, ὡς ἂν εἰ προσεπάθει ν' ἀποδιώξῃ ἀόρατόν τι φάντασμα, ἐφώνησε μὲ τρέμουσαν φωνήν. «Μὴ ἀναφέρῃς πλέον αὐτὸ τὸ ὄνομα ἐπὶ παρουσίᾳ μου· δὲν θέλω πλέον νὰ τὸ ἀκούσω, δὲν θέλω πλέον νὰ ἰδῶ τὸν ἄνθρωπον — εἶνε πεθαμένος δι' ἐμέ, πεθαμένος διὰ πάντα.»

«Ὄχι δὰ ἔτσι!» εἶπεν ὁ Οὔττερσον μετὰ μακρὰν σιγήν. «Εἴμεθα καὶ οἱ τρεῖς παλαιοὶ φίλοι, Λάνυον, καὶ δὲν θ' ἀποκτήσωμεν πλέον νέους φίλους. Τί εἰμπορῶ νὰ πράξω ὅπως σᾶς συμφιλιώσω;»

«Δὲν εἰμπορεῖς νὰ πράξῃς τίποτε,» εἶπεν ὁ Λάνυον. «οὔτε σὺ οὔτε ἄλλος κανείς· πήγαινε νὰ τὸν ἐρωτήσῃς τὸν ἴδιον.»

«Δὲν θέλει νὰ μὲ ἰδῇ,» εἶπεν ὁ δικηγόρος.

«Δὲν μοῦ φαίνεται παράδοξον. Ὅταν ἀποθάνω, θὰ ἔλθῃ ἡ κατάλληλος ὥρα νὰ τὰ μάθῃς ὅλα, Οὔττερσον. Ἐν τῷ μεταξύ, ἐν ὅσῳ ζῶ ἀκόμη, σὲ παρακαλῶ νὰ ἔρχεσαι συχνὰ νὰ μὲ βλέπῃς, ἀλλὰ μὲ τόν ὅρον, νὰ ὁμιλῶμεν περὶ ἄλλων πραγμάτων. Ἂν αὐτὸ δὲν σοῦ εἶνε δυνατόν, τότε δι' ὄνομα τοῦ Θεοῦ μὴ ἔρχεσαι, διότι δὲν εἰμπορῶ νὰ τὸ ὑποφέρω πλέον.»

Εὐθὺς ὡς ἐπέστρεψεν εἰς τὴν οἰκίαν του ὁ Οὔττερσον, ἐκάθισε καὶ ἔγραψεν ἀμέσως μίαν μακρὰν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν δόκτωρα Τζέκυλ, ἐν ᾗ παρεπονεῖτο ὅτι τῷ ἀπηγορεύθη ἡ εἴσοδος ἐπανειλημμένως. Προσέτι δὲ παρεκάλει αὐτὸν νὰ τῷ ἐξηγήσῃ τὴν ἀπροσδόκητον διάρρηξιν τῆς φιλίας πρὸς τὸν Λάνυον. — Ἡ ἀπάντησις ἦλθε ταχέως, τὴν ἑπομένην ἡμέραν: μακρὰ συγκεχυμένη ἐπιστολή, πλήρης πάθους καὶ συγκινήσεως, ἀλλὰ καὶ πλήρης ἀπαισίων, ἀκαταλήπτων, ὑπαινιγμῶν. «Ἡ συνδιαλλαγὴ μετὰ τοῦ Λάνυον εἶνε ἀδύνατος,» ἔλεγεν ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Τζέκυλ, «δὲν λέγω ὅτι εἶχεν ἄδικον ὁ παλαιός μου φίλος, ἀλλ' ἐν τούτοις δὲν δυνάμεθα πλέον νὰ ἐπανίδωμεν ἀλλήλους. Εἰς τὸ ἑξῆς θὰ ζῶ ἀπομεμονωμένος. Δὲν πρέπει νὰ θαυμάζῃς, οὔτε νὰ σοῦ κακοφαίνεται, ἂν ἡ θύρα τῆς οἰκίας μου μένει κεκλεισμένη καὶ εἰς σὲ ἀκόμη. Πρέπει νὰ μὲ ἀφήσῃς ἀνενόχλητον, νὰ βαδίζω εἰς τοὺς σκοτεινούς μου δρόμους. Ἐπικρέμαται ἐπὶ τῆς κεφαλῆς μου τιμωρία καὶ κίνδυνος, τὸν ὁποῖον ἐγὼ αὐτὸς ἐδημιούργησα εἰς ἐμαυτόν, καὶ τὸν ὁποῖον ὅμως δὲν πρέπει νὰ γνωρίζῃς. Ἡμάρτησα βαρέως καὶ τιμωροῦμαι βαρέως. Δὲν ἐπίστευα ποτὲ ὅτι εἶνε δυνατὸν νὰ ὑποφέρῃ τις εἰς αὐτὸν τὸν κόσμον τόσα βάσανα καὶ τόσους πόνους. Ἓν μόνον πρᾶγμα εἰμπορεῖς νὰ κάμῃς, διὰ νὰ μὴ ἐπαυξήσῃς τὴν δυστυχίαν μου: νὰ σέβεσαι τὴν σιωπήν μου.»

Ὁ Οὔττερσον ἔμεινεν ἄναυδος καὶ ὡσεὶ ἀναίσθητος ἐκ τῆς ἐκπλήξεως, ἅμα ἀναγνοὺς τὴν ἐπιστολὴν ταύτην. Εἶχε πιστεύσῃ ἀκραδάντως, ὅτι ὁ Τζέκυλ ἀπηλλάγη πλέον ἐντελῶς ἐκ τῆς ὀλεθρίας ἐπιδράσεως τοῦ Ἅϋδ. Εἶδεν ὅτι ἤρχισε νέον ὅλως βίον, ὅτι ἀνέλαβε τὴν γαλήνην καὶ τὴν εὐθυμίαν τῆς ψυχῆς του· τὰ πάντα ἐμειδίων πρὸς αὐτὸν χαριέντως καὶ παρεῖχον χρηστὰς ἐλπίδας διὰ τὸ γῆρᾶς του. Καὶ τώρα αἴφνης τὰ πάντα μετεβλήθησαν ἐν ἀκαρεῖ, ἡ ψυχικὴ γαλήνη καὶ εὐδαιμονία τοῦ Τζέκυλ ἐφαίνετο διὰ παντὸς ἀπολεσθεῖσα, ἄνευ ἐλπίδος σωτηρίας.

«Εἶνε παράφρων,» εἶπε καθ' ἑαυτὸν ὁ Οὔττερσον. Ἀλλ' ἀναλογιζόμενος τοὺς λόγους τοῦ Λάνυον καὶ τὴν θλιβερὰν μεταβολὴν ἣν αἰφνηδίως ὑπέστη κατελαμβάνετο ὑπὸ φόβου, μήπως καὶ ἄλλα φοβερώτερα περιστατικὰ ἦσαν συνδεδεμένα μὲ τὸ παράδοξον τοῦτο σύμβαμα.

Μετὰ δύο ἑβδομάδας ἔκτοτε ἀπέθανεν ὁ δόκτωρ Λάνυον. Τὴν ἑσπέραν μετὰ τὴν κηδείαν, ἣν ἠκολούθησε μετὰ βαθυτάτης θλίψεως ὁ δικηγόρος Οὔττερσον ἐκάθητο μόνος ἐν τῷ εὐρυχώρῳ ἐργαστηρίῳ του, ὅπερ ἐφωτίζετο ἀμυδρῶς ὑπὸ μιᾶς μόνης λαμπάδος. Ἐνώπιόν του εὑρίσκετο ἐπὶ τῆς τραπέζης μία μεγάλη καὶ βαρεῖα ἐπιστολή, ἐπὶ τοῦ φακέλλου φέρουσα τὴν ἐπιγραφήν: «Διὰ τὸν κύριον Ἰωάννην Οὔττερσον μόνον. Ἐν περιπτώσει καθ' ἣν οὗτος ἀποθάνῃ πρὸ ἐμοῦ, ἡ ἐπιστολὴ νὰ καῇ χωρὶς ν' ἀποσφραγισθῇ.»

Ὁ δικηγόρος ἐφοβεῖτο σχεδὸν νὰ τὴν ἀποσφραγίσῃ.

«Σήμερον ἔθαψα ἕνα καλόν μου φίλον» εἶπε καθ' ἑαυτὸν «τώρα ἴσως ἐπίκειται καὶ ἡ ἀπώλεια ἑνὸς ἄλλου.»

Ἐπὶ τέλους ἀπεφάσισεν. Ὁ μέγας φάκελλος ἐμπεριεῖχε μίαν μόνην ἐπίσης ἐπιμελῶς ἐσφραγισμένην ἐπιστολὴν φέρουσαν ἐπὶ τοῦ περικαλύμματος τὴν ἑξῆς ἐπιγραφήν: «Νὰ μὴ ἀνοιχθῇ πρὸ τοῦ θανάτου ἢ τῆς ἐξαφανίσεως τοῦ Δρ. Ἑρρίκου Τζέκυλ.»

Ὁ Οὔττερσον ἐδυσπίστει εἰς τὰ ἴδιά του ὄμματα. Ἐδῶ εὑρίσκετο πάλιν γεγραμμένη ἡ ἀπαισία καὶ ἀπειλητικὴ λέξις «ἐξαφάνισις», ἀπαράλλακτα ὅπως ἐν τῇ ἀκατανοήτῳ διαθήκῃ, τὴν ὁποίαν ἄλλως πρὸ πολλοῦ εἶχεν ἀποδώσῃ εἰς τὸν Τζέκυλ. Ἐδῶ πάλιν ἐφαίνετο

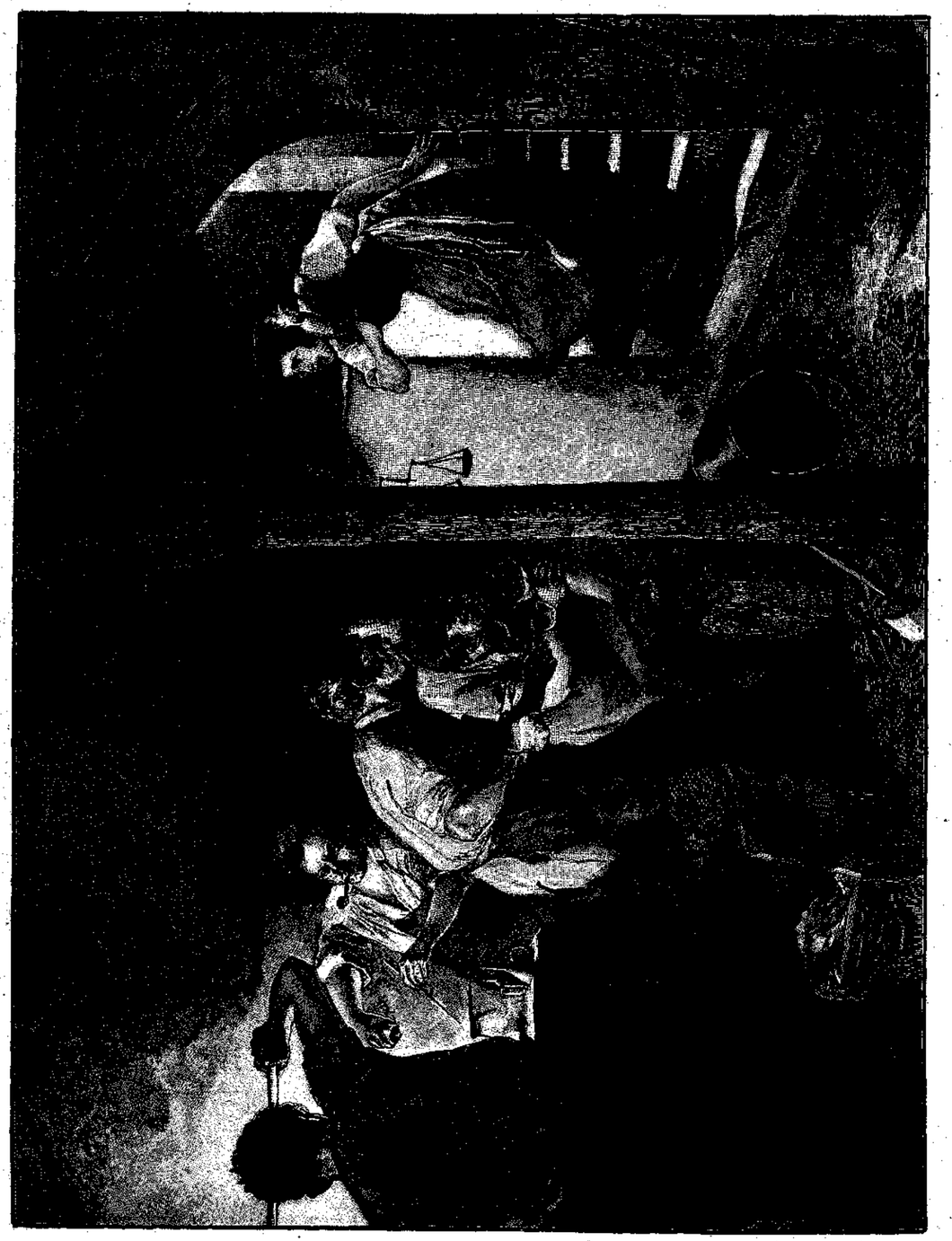

ΚΙΒΔΗΛΟΠΟΙΟΙ. Εἰκὼν κατὰ τὴν ἐλαιογραφίαν τοῦ Otto Bluhm.

συνδεδεμένη μὲ τὸ ὄνομα τοῦ Ἐρρίκου Τζέκυλ ἡ πιθανότης τῆς ἐξαφανίσεως! Ἐν τῇ διαθήκῃ ὅπως δήποτε ἐξηγεῖτο μέχρι τινὸς βαθμοῦ ἡ θλιβερὰ αὕτη ὑπόθεσις διὰ τῆς καταράτου ἐπιδράσεως τοῦ Ἅιδ. Ἀλλ' ἐνταῦτα ἀνεφαίνετο πάλιν ἡ φοβερὰ λέξις, γεγραμμένη ἰδιοχείρως ὑπὸ τοῦ Λάνυον. Τί ἄρά γε νὰ ἐσήμαινε; Ὁ δικηγόρος ὀλίγον ἔλειψε νὰ ἀσεβήσῃ πρὸς τὴν θέλησιν τοῦ Λάνυον καὶ ν' ἀποσφραγίσῃ τὴν ἐπιστολήν, οὐχὶ ἐκ περιεργίας, ἀλλ' ἐν τῇ ἐλπίδι ὅτι ἔμελλεν ἴσως νὰ εὕρῃ ἐν τῇ ἐπιστολῇ μέσον τι πρὸς βοήθειαν τοῦ δυστυχοῦς Τζέκυλ. — Ἀλλ' ἡ αὐστηρὰ αὐτοῦ εὐσυνειδησία, ὁ σεβασμὸς πρὸς τὴν θέλησιν τοῦ τεθνεῶτος πελάτου του, ἡ μνήμη τοῦ παλαιοῦ του φίλου, ὑπερίσχυσαν καὶ ἐμπόδισαν αὐτόν. Μὲ βαρύθυμον καὶ τεθλιμμένην τὴν καρδίαν ἠνέωξε τὸ σιδηροῦν ἐρμάριον καὶ ἐναπέθηκε τὴν ἐπιστολὴν εἰς αὐτό.

Ἀπὸ τῆς ἑσπέρας ἐκείνης ὁ Οὔττερσον ἐκυριεύθη ὑπὸ ἀσυνήθους τινὸς συναισθήματος. Ἠσθάνετο ἀνεξήγητόν τινα ἀποστροφήν, ἀνέκφραστόν τινα φόβον πρὸς τὸν Τζέκυλ καὶ δὲν ἐπεθύμει νὰ τὸν ἴδῃ μόνον. Ἠγάπα μὲν αὐτὸν εἰσέτι μὲ τὴν αὐτὴν ἀγάπην καὶ τὸν ἐσυλλογίζετο ἀκαταπαύστως, πάντοτε ὅμως μετά τινος ἀνεκφράστου φόβου. Ἐπήγαινε συχνάκις εἰς τὴν οἰκίαν του διὰ νὰ πληροφορῆται περὶ αὐτοῦ, πάντοτε δὲ ἠσθάνετο ποιάν τινα ἀνακούφισιν ὁσάκις ὁ ὑπηρέτης Παῦλος ἔδιδεν αὐτῷ τὴν συνήθη ἀπάντησιν: «Ὁ κύριος Δόκτωρ δὲν δύναται νὰ δεχθῇ κανένα». Τῷ ἦτο μᾶλλον εὐάρεστον νὰ συνδιαλέγεται ἐπί τινα λεπτὰ τῆς ὥρας μὲ τὸν γηραιὸν ὑπηρέτην παρὰ τῇ θύρᾳ, πλησίον τῆς ἀνοικτῆς καὶ πλήρους ἀνθρώπων πλατείας, παρὰ νὰ εἰσέρχηται εἰς τὴν ἔρημον καὶ σκοτεινὴν οἰκίαν, ἐν ᾗ ὁ δυστυχὴς κάτοικος ἔζη ἐν ἑκουσίᾳ αἰχμαλωσίᾳ.

Καὶ αἱ εἰδήσεις, ἃς ἔδιδεν ὁ Παῦλος, δὲν ἦσαν τοιαῦται ὥστε νὰ καθησυχάσωσι τὸν δικηγόρον. Ὁ δόκτωρ Τζέκυλ ἔμενε πάντοτε ἐγκεκλεισμένος καὶ δὲν ἐφαίνετο σχεδὸν ποτέ. Ἔμενεν ἀπὸ πρωΐας μέχρις ἑσπέρας ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ του, ἔνθα ἐνίοτε καὶ διενυκτέρευε. «Φαίνεται νὰ ἔχῃ μεγάλην λύπην» ἔλεγεν ὁ Παῦλος, «δὲν ὁμιλεῖ σχεδὸν ποτέ, μᾶς ἀποφεύγει ὅλους· δὲν ἀναγινώσκει τίποτε. Πολὺ μεγάλο βάρος φαίνεται νὰ ἔχῃ στὴν καρδιά του.»

Ὁ Οὔττερσον εἶχε τόσον συνειθίσει τὰς θλιβερὰς ταύτας εἰδήσεις, ὥστε προϊόντος τοῦ χρόνου αἱ ἐπισκέψεις του εἰς τὴν οἰκίαν ταύτην ἐγίνοντο ὁλονὲν σπανιώτεραι.

VII.

Κατὰ τὸ ἀπόγευμα μιᾶς κυριακῆς ὁ Οὔττερσον καὶ ὁ Ἐνφειλδ περιπατοῦντες ὡς συνήθως ἐπέρασαν πάλιν διὰ τῆς μικρᾶς καὶ στενῆς ὁδοῦ. Ὅτε ἔφθασαν εἰς τὴν ὀπισθίαν θύραν, ἐσταμάτησαν ἀμφότεροι ὡς ἐκ συνθήματος.

«Λοιπόν,» εἶπεν ὁ Ἐνφειλδ «ἡ ἱστορία τοῦ Ἅιδ ἐτελείωσε. Δὲν θὰ τὸν ἴδωμεν ποτὲ πλέον.»

«Ἐλπίζω» ἀπήντησεν ὁ Οὔττερσον «ὅτι δὲν θὰ τὸν ἐπανίδωμεν πλέον. Σοὶ διηγήθην ποτέ, ὅτι τὸν εἶδον μίαν φορὰν καὶ ὅτι μοὶ ἐνέπνευσε τήν αὐτὴν ἀπέχθειαν ὅπως καὶ εἰς ἐσέ;»

«Τὸ πιστεύω,» ἀπήντησεν ὁ Ἐνφειλδ. «Ἄλλως τε θὰ μὲ ἐθεώρησες πολὺ ἀνόητον διότι δὲν ἤξευρα, ὅτι ἡ θύρα αὕτη ἄγει εἰς τὸ ἐργαστήριον τοῦ Δρ. Τζέκυλ. Κατὰ μέγα μέρος ὀφείλω εἰς σὲ τὴν ἀνακάλυψιν ταύτην.»

«Ἀλήθεια; Αὐτὸ δὲν τὸ ἤξευρα» ἀπήντησεν ὁ Οὔττερσον. «Ἀλλ' ἀφοῦ ἅπαξ εὑρισκόμεθα ἐδῶ, ἂς ὑπάγωμεν εἰς τὸν ὄπισθεν δρομίσκον νὰ παρατηρήσωμεν τὰ παράθυρα. Πρέπει νὰ σοῦ ὁμολογήσω ὅτι αἰσθάνομαι μεγάλην ἀνησυχίαν διὰ τὸν δυστυχῆ Τζέκυλ· νομίζω ὅτι πολὺ θὰ χαρῇ ἂν μᾶς ἴδῃ πλησίον του, ἔστω καὶ ἔξω εἰς τὸν δρόμον.»

Ὁ στενὸς δρομίσκος ἦτο ὑγρὸς καὶ ψυχρός. Ἂν καὶ ὁ οὐρανὸς ἦτο εἰσέτι λαμπρὸς ἐκ τοῦ θερμοῦ φωτὸς τοῦ ἡλίου, ἐνταῦθα ἐπεκράτει ἀπαίσιόν τι σκιόφως. — Τὸ μεσαῖον ἐκ τῶν τριῶν παραθύρων ἦτο κατὰ τὸ ἥμισυ ἀνοικτόν, καὶ παρ' αὐτῷ ἐφάνη καθήμενος, μὲ ἔκφρασιν ἀπελπισμοῦ καὶ ἀπείρου θλίψεως, ὡς εἰς θάνατον καταδικασμένος, ὁ δόκτωρ Τζέκυλ.

«Αἰ, Τζέκυλ! Τί κάνεις; Πῶς εἶσαι;» ἐφώναξεν ὁ Οὔττερσον.

«Αἰσθάνομαι μεγάλην ἀδυναμίαν, Οὔττερσον» ἀπεκρίθη ὁ Τζέκυλ μὲ ἀσθενῆ φωνήν, «μεγάλην ἀδυναμίαν. Δόξα τῷ Θεῷ, δὲν θὰ διαρκέσῃ πολὺ αὐτή ἡ ζωή.»

«Ἀνοησίαι!» ἐφώναξεν ὁ δικηγόρος· «μένεις πάρα πολὺ στὸ σπίτι κλεισμένος. Ἔπρεπε νὰ κινῆσαι περισσότερον. Ἔλα ἔξω γρήγορα. Φόρεσε τὸ καππέλλο σου καὶ ἔλα νὰ κάμουμε ἕναν καλὸ περίπατο. Αὐτὸς ἐδῶ εἶνε ὁ ἐξάδελφός μου — κύριος Ἐνφειλδ — ὁ κύριος Δόκτωρ Τζέκυλ. Ἔλα λοιπὸν γρήγορα. Σὲ περιμένομεν.»

«Εἶσαι πολὺ καλός, Οὔττερσον, πάρα πολὺ καλός. Σὲ εὐχαριστῶ ἀπὸ καρδίας, ἀλλὰ μοῦ εἶνε ἀδύνατον νὰ ἔλθω. Θὰ σᾶς παρεκάλουν, σὲ καὶ τὸν κύριον Ἐνφειλδ, νὰ ἔλθετε ἐδῶ μέσα εἰς τὴν κατοικίαν μου, ἀλλὰ τὸ δωμάτιον εἶνε εἰς τοιαύτην κατάστασιν, ὥστε δὲν δύναμαι νὰ σᾶς δεχθῶ.

«Λοιπὸν» εἶπεν ὁ εἰλικρινὴς Οὔττερσον «δὲν μᾶς μένει ἄλλο, παρὰ νὰ σταματήσωμεν ἐδῶ καὶ νὰ ὁμιλήσωμεν ὀλίγον ἐξ ἀποστάσεως.»

«Αὐτὸ ἀκριβῶς ἤθελα κ' ἐγὼ νὰ σᾶς προτείνω» ἀπήντησεν ὁ Τζέκυλ. Ἀλλὰ μόλις ἐπρόφερε τὰς λέξεις ταύτας, τὸ ἐλαφρὸν μειδίαμα, ὅπερ εἶχε φαιδρύνῃ ἐπὶ μίαν στιγμὴν τὸ ὠχρὸν πρόσωπόν του, ἠφανίσθη αἴφνης· καὶ τοιαύτη ἔκφρασις ἀπεριγράπτου φόβου καὶ τρόμου ἐξεδηλώθη εἰς τὰ χαρακτηριστικά του, ὥστε τὸ αἷμα ἐπάγωσεν εἰς τὰς φλέβας τοῦ Οὔττερσον καὶ τοῦ Ἐνφειλδ. Τοῦτο διήρκεσε μίαν μόνον στιγμήν, διότι τὸ παράθυρον ἀμέσως ἐκλείσθη — ἀλλ' αὐτὴ ἡ στιγμὴ ἦτον ἀρκετή. Οἱ δύο κύριοι ἀπεμακρύνθησαν ἀπὸ τοῦ παραθύρου σιωπηλοί, καὶ μόλις ὅτε ἔφθασαν εἰς μεγάλην τινὰ καὶ πλήρη ἀνθρώπων ὁδόν, ἔλαβον τὸ θάρρος νὰ ἀναβλέψωσι πρὸς ἀλλήλους. Ἦσαν ἀμφότεροι κάτωχροι, καὶ παρετήρουν ἀλλήλους τεταραγμένοι καὶ φρίττοντες.

«Ὁ Θεὸς νὰ τὸν συγχωρήσῃ, Ὁ Θεὸς νὰ μᾶς συγχωρήσῃ ὅλους!» εἶπεν ὁ δικηγόρος συγκεκινημένος.

Ὁ κύριος Ἐνφειλδ ἐκίνει βραδέως τὴν κεφαλήν· εἶτα δὲ ἀπῆλθον ἀμφότεροι οἴκαδε ἐν σιωπῇ.

VIII.

Ὀλίγας ἡμέρας μετὰ ταῦτα ἐκάθητο ὁ Οὔττερσον μετὰ τὸ δεῖπνον μόνος παρὰ τῇ θερμάστρᾳ, ὅτε αἴφνης εἰσῆλθεν ὁ ὑπηρέτης τοῦ Τζέκυλ Παῦλος. —

«Διατί τόσον ἀργὰ ἐδῶ; τί τρέχει;» ἠρώτησεν ὁ Οὔττερσον, καὶ παρατηρήσας ἀκριβέστερον τὸν ὑπηρέτην, «Δι' ὄνομα τοῦ Θεοῦ, Παῦλε» ἀνεφώνησε, «τί συνέβη; τί ἔχετε; εἶσθε ἄρρωστος; μήπως ὁ δόκτωρ κινδυνεύει;»

«Κύριε Οὔττερσον» εἶπεν ὁ γηραιὸς ὑπηρέτης, «στὸ σπίτι μας συμβαίνει κάτι τι παράδοξον, ἀκατάληπτον.»

«Καθήσατε, Παῦλε» εἶπεν ὁ δικηγόρος, «πιέτε ἕνα ποτῆρι κρασί· εἶσθε ὅλως διόλου ταραγμένος. Τί συμβαίνει;»

«Εἰξεύρετε πῶς ζῇ ὁ κύριος Δόκτωρ» ἀπήντησεν ὁ Παῦλος, «εἰξεύρετε, ὅτι μένει κλεισμένος ὁλοκλήρους ἑβδομάδας εἰς τὸ ἐργαστήριόν του καὶ δὲν τὸν βλέπει κανείς. Τώρα εἶνε πάλιν κλεισμένος, καί, — μὰ τὸν παντοδύναμον Θεόν, κύριε Οὔττερσον, κάτι φοβερὸ μυστήριο συμβαίνει 'στὸ σπίτι μας. Ἐγὼ φοβοῦμαι!»

«Διατί φοβεῖσθε; Εἰπέτε μου τί τρέχει;»

«Εἶνε τώρα περισσότερο ἀπὸ μιὰ ἑβδομάδα ὅπου μ' ἔχει κυριευμένον αὐτὸς ὁ φόβος. Κάτι φοβερὸ πρᾶμμα συμβαίνει 'στὸ σπίτι. Δὲν ὑποφέρω πλέον. Θὰ πεθάνω ἀπὸ τὸ φόβο μου.»

Ὁ Οὔττερσον παρετήρησε τὸν γηραιὸν ὑπηρέτην μετ' ἐκπλήξεως καὶ μετὰ οἴκτου. Ὁ ἀνὴρ ἦτο προφανῶς μεταβεβλημένος τὴν ὄψιν· ἦτο κάτωχρος, καὶ οἱ ὀφθαλμοί του ἐξέφραζον πράγματι αἴσθημά τι φόβου καὶ τρόμου. Οὐδὲ κἂν νὰ κυττάξῃ τὸν δικηγόρον εἰς τὸ πρόσωπον ἔλαβε τὴν δύναμιν, ἀλλ' ἐκράτει τὸ ποτήριον ἐν τῇ χειρί, χωρὶς νὰ δοκιμάσῃ οὔτε κἂν τὸν οἶνον, καὶ εἶχεν ἀκίνητα τὰ βλέμματα καὶ σκοτεινὴν τὴν ὄψιν.

«Κάτι φοβερὸ πρᾶμμα θὰ συμβαίνει 'στὸ σπίτι,» ἐπανελάμβανε μὲ ὑπόκωφον φωνήν.

«Φαίνεται ὅτι ἔχετε πάντα λόγον νὰ φοβῆσθε» εἶπεν ὁ Οὔττερσον «ἀλλ' εἰπέτε μου ἀκριβῶς, τί συμβαίνει.»

«Κύριε,» εἶπεν ὁ Παῦλος μὲ τρέμουσαν φωνὴν «πρόκειται περὶ κακουργήματος — περὶ δολοφονίας!»

«Περὶ κακουργήματος;» ἐφώναξεν ὁ δικηγόρος, ὅστις τώρα ὡσαύτως κατελήφθη ὑπὸ φόβου καὶ τρόμου, «περὶ κακουργήματος; Πρὸς Θεοῦ, εἰπέτε μου τί συμβαίνει!»

«Δὲν τολμῶ,» ἀπήντησεν ὁ Παῦλος «ἐλᾶτε 'στὸ σπίτι, καὶ βεβαιωθῆτε μὲ τὰ ἴδιά σας μάτια.»

Ὁ Οὔττερσον ἠγέρθη, ἔλαβε τὸν πῖλόν του, καὶ ἐξῆλθε μετὰ τοῦ Παύλου δρομαῖος.

Ἦτο τρικυμιώδης, ψυχρὰ ἑσπέρα Μαρτίου. Ἐλαφρὰ καὶ διαφανῆ νέφη ἐφέροντο ὑπὸ τοῦ ἀνέμου ἐλαυνόμενα ἀνὰ τὸν οὐρανόν, καλύπτοντα ἀλληλοδιαδόχως τὸ ὠχρὸν τέταρτον τῆς σελήνης. Ὁ σφοδρὸς καὶ παγετώδης ἄνεμος ἀνεσήκωνε στροβιλῆδὸν μεγάλα νέφη κονιορτοῦ· ἦτο σχεδὸν ἀδύνατον ν' ἀνοίξῃ τις τὸ στόμα του διὰ νὰ ὁμιλήσῃ. Ὁ αὐτὸς ἄνεμος ἐφαίνετο ἀποδιώξας καὶ τρόπον τινὰ σαρώσας ἐκ τῶν ὁδῶν τοὺς ἀνθρώπους. Ὁ Οὔττερσον ἔλεγε καθ' ἑαυτόν, ὅτι οὐδέποτε εἶδε τὸ μέρος τοῦτο τῆς πόλεως τόσον ἔρημον, ὅσον τὴν ἑσπέραν ταύτην. Καὶ οὐδέποτε ἠσθάνθη τόσον ζωηρῶς τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ βλέπῃ ἀνθρώπους, ὅσον τὴν ὥραν ταύτην. Αὐτὴ ἡ ἐρημία ἐπηύξανε τὸ ἀπαίσιον συναίσθημα, ὅπερ συνέσφιγγε τὴν καρδίαν του ἐπὶ τῇ προσδοκίᾳ μεγάλου τινὸς δυστυχήματος.

(Ἕπεται συνέχεια.)

ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΜΕΤ' ΑΛΛΗΛΩΝ.

Μυθιστόρημα ὑπὸ **Ἐρμάννου Χάϊβεγ.**

(Συνέχεια.)

Ἔκτοτε παρῆλθον ἓξ μῆνες. Ἡ Κλεμεντίνα Ἰουλία ἐκράτει εἰς χεῖρας μίαν ἐπιστολήν, τὴν ὁποίαν ἤδη κατὰ τρίτην φορὰν ἀνεγίνωσκεν ὑπὸ μεταβαλλομένας ἐντυπώσεις. Ἡ ἐπιστολὴ εἶχεν ὡς ἑξῆς:

Προσφιλεστάτη μοι, ἀληθῶς μόνητος Κλεμεντίνα Ἰουλία!

Μὲ τὴν πρόσρησιν ταύτην ἀποτείνομαι πρὸς ὑμᾶς, καὶ σᾶς παρακαλῶ νὰ μοὶ δώσητε ὀλίγων στιγμῶν ἀκρόασιν.

Ὅτε πρό τινων μηνῶν σᾶς ἀπεχαιρέτισα καὶ ἀνεχώρησα, τὰ πάντα περὶ ἐμοῦ μοὶ ἐφάνησαν νεκρὰ καὶ ἔρημα, διότι ἡ ἀπάντησις, τὴν ὁποίαν μοὶ ἐδώκατε εἰς τὴν ἐρώτησίν μου, ἦτο δι' ἐμὲ πικροτέρα καθαρᾶς ἀρνήσεως. Σᾶς ἠρώτησα, ἂν θέλετε νὰ γίνετε ἰδική μου. Σεῖς δὲ μοὶ ἀπηντήσατε: «Δὲν δύναμαι σήμερον νὰ σᾶς εἰπω οὔτε ναὶ οὔτε ὄχι. Τοιαῦτα σοβαρὰ καὶ νέα σχέδια δὲν δύναμαι νὰ συλλάβω ὑπὸ τὰς ζωντανὰς εἰσέτι ἐντυπώσεις τοῦ φοβεροῦ συμβάντος, ὅπερ μὲ ἔπληξε. Ἐκ τούτου δύνασθε νὰ ἐννοήσητε ὅτι συνεπάθουν πράγματι πρὸς τὸν πατέρα σας, προσέτι δὲ ἐννοεῖτε ὅτι δὲν εἰμπορῶ νὰ σᾶς δώσω τὴν καρδίαν μου μὲ ὅμοια αἰσθήματα.» Ἔπειτα ἀμιλήσατε περὶ τοῦ χαρακτῆρός μου καὶ μὲ ἐτιμήσατε διὰ τῆς καλῆς ἰδέας, τὴν ὁποίαν εἴχετε περὶ ἐμοῦ. Μοὶ εἴπατε ὅτι εἶμαι ἱκανὸς νὰ καταστήσω χιλιάδας ἀνθρώπων εὐτυχεῖς, περὶ τοῦ ἑαυτοῦ σας ὅμως εἴχετε ἀμφιβολίας, διότι οἱ χαρακτῆρες ἡμῶν ἔχουσι πάρα πολὺ μεγάλην συγγένειαν.

Ἡ ὁπόληψις τὴν ὁποίαν εἶχα πρὸς ὑμᾶς ἐπηυξήθη ἔτι μᾶλλον, ὅτε σεῖς ἡ ἰδία περιεγράψατε τὸν χαρακτῆρά σας μετὰ πάσης εἰλικρινείας. Ἡ εἰκών, τὴν ὁποίαν μοὶ ἐδώκατε περὶ τοῦ χαρακτῆρός σας, ἀδυνατῶ μὲν νὰ πιστεύσω ὅτι ἦτο ἐπιτυχής, μοὶ ἀπέδειξεν ὅμως ὅτι εἴσθε ἀληθινὴ φύσις.

Καὶ αὐταὶ αἱ ἀρεταί σας μοὶ εἶναι ὑπὲρ πᾶν ἄλλο προσφιλεῖς. Τώρα δέ, μετὰ τὸ μακρότατον δι' ἐμὲ καὶ πλῆρες ἀγώνων διάστημα, ὅπερ διέρρευσεν ἀπὸ τῆς ἀναχωρήσεώς μου, ἀποτείνομαι πάλιν πρὸς ὑμᾶς διὰ τελευταίαν φορὰν καὶ σᾶς ἐρωτῶ, ἂν θέλετε νὰ γείνετε σύζυγός μου.

Θεωρῶ περιττὸν νὰ σᾶς ὑποσχεθῶ καὶ νὰ σᾶς ὁρκισθῶ ὅτ πᾶσά μου προσπάθεια θὰ τείνῃ εἰς τὸ νὰ σᾶς κάμω εὐτυχῆ. Τὸ καθῆκόν μου τοῦτο μοὶ ἐπιβάλλει τὴν ὑποχρέωσιν νὰ σᾶς κάμω ἐνταῦθα καὶ μίαν ὁμολογίαν, τὴν ὁποίαν ἕως τώρα εἰς οὐδένα, οὐδὲ εἰς αὐτοὺς τοὺς μακαρίτας γονεῖς μου, ἐτόλμησα ν' ἀνακοινώσω: Ἡ γυνή, περὶ τῆς ὁποίας ἐπανειλημμένως σᾶς ὡμίλησα, ἡ ὁποία ἔφερε τὸ ὄνομά σας, καὶ τῆς ὁποίας ἡ εἰκὼν ἦτο τόσον συγγενὴς πρὸς τὴν ἰδικήν σας, ἦτο σύζυγός μου. Ἀπέθανε πρὸ ἐτῶν. Ἓν μικρὸν κοράσιον, τὸ ὁποῖον μᾶς ἐγεννήθη, ἦτο μέχρι τοῦδε τὸ μόνον ἀντικείμενον τῆς ἀγάπης μου καὶ τὸ κέντρον τοῦ βίου μου.

Σᾶς παρακαλῶ δέ, νὰ σταθμίσετε καὶ νὰ ἐξετάσετε μετὰ πάσης εὐσυνειδησίας τὴν καρδίαν σας, ἂν εἰμπορῇ νὰ ἀγαπήσῃ τὸ κοράσιον τοῦτο. Ἡ ἀγάπη μου πρὸς τὸ μικρὸν τοῦτο πλάσμα εἶνε διάφορος, ἀλλὰ δὲν εἶνε μικροτέρα τῆς ἀγάπης ἣν τρέφω πρὸς σᾶς.

Ἂν ἀποφασίσετε νὰ γίνετε σύζυγός μου, μὴ φοβηθῆτε — ὅτι ὁ κόσμος θὰ σᾶς κατακρίνῃ. Ἂν θέλετε νὰ ζήσετε μαζῆ μου ἐν Ἀγγλίᾳ ἢ εἰς ἄλλο τι μέρος, εἴτε προσωρινῶς εἴτε διὰ παντός, θὰ συμμορφωθῶ προθύμως πρὸς τὴν ἐπιθυμίαν σας. Ἐγώ, ἀφ' ὅτου ἐπανεῖδον τὴν γενέθλιον χώραν, ποθῶ αὐτὴν διακαῶς. Τὸ Δρόννιγχαφ μοὶ φαίνεται ὡραιότατος τόπος, διὰ νὰ εἶνέ τις εὐτυχὴς — καὶ αὐτὴ ἡ φύσις τοῦ τόπου φαίνεται κατάλληλος εἰς τὸ νὰ μεταβάλλῃ τὴν θλῖψιν εἰς χαρὰν καὶ τὴν χαρὰν εἰς ἀληθῆ εὐδαιμονίαν.

Καὶ τώρα, σᾶς παρακαλῶ, Κλεμεντίνα Ἰουλία, μή με ἀφήσετε περισσότερον ἐν τῇ ἀβεβαιότητι καὶ πιστεύσατε εἰς τὴν εἰλικρίνειαν τῶν αἰσθημάτων

τοῦ ὑμετέρου

Καΐϋ Βίτσδορφ.

Μετὰ τὰ συμβάντα ταῦτα παρῆλθον τέσσαρα ἔτη. Ὁ κόμης Καϊῦ Βιτσδορφ ἔζη μετὰ τῆς συζύγου του Κλεμεντίνας Ἰουλίας ἀπὸ ἑνὸς καὶ ἡμίσους ἔτους ἐν Δρόννιγχωφ, καὶ εἶχεν, ἐκτὸς τῆς θυγατρός του Καρμελίτας ἐκ τοῦ πρώτου του γάμου, ἤτις ἦτο τώρα ἐννέα ἐτῶν, ἀκόμη δύο τέκνα ἐκ τοῦ δευτέρου του γάμου, ἕνα παῖδα καὶ ἓν κοράσιον.

Οὐχ ἧκιστα συνετέλεσεν εἰς τὸ νὰ ἐπισπεύσῃ τὴν ἀπόφασιν τῆς Κλεμεντίνας Ἰουλίας ἡ πρότασις τοῦ Καϊῦ περὶ τοῦ τόπου τῆς διαμονῆς των κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη μετὰ τὸν γάμον, — ἤτοι νὰ μὴ ἐπιστρέψωσιν ἀμέσως εἰς Δρόννιγχωφ. Ἐκτὸς τῆς προσφάτου μνήμης τῶν θλιβερῶν περιστάσεων, ὑπὸ τὰς ὁποίας ἡ Κλεμεντίνα Ἰουλία εἶχεν ἐγκαταλείψῃ τὸ Δρόννιγχωφ, ὑπῆρχε καὶ ἄλλος λόγος ὅστις ἀπέτρεπεν αὐτὴν ἀπὸ τοῦ νὰ ἐκλέξῃ ἀμέσως ὡς διαμονὴν τὸ κτῆμα τοῦτο — ὁ φόβος ἀπὸ τὰ λόγια τοῦ κόσμου: Ἡ Κλεμεντίνα Ἰουλία ὑπῆρξεν ἡ μνηστὴ τοῦ γηραιοῦ κόμητος Φέλιξ, καὶ τώρα νὰ δέχεται συγχαρητήρια ὡς σύζυγος τοῦ υἱοῦ τοῦ μνηστῆρός της! Ἀδύνατον!

Μετὰ ὀκτὼ ἡμερῶν οκέψιν ἀπήντησεν ἡ Κλεμεντίνα Ἰουλία εἰς τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Καϊῦ καὶ ἀπεδέχθη τὴν πρότασίν του. Ἡ ἐπιστολὴ ἦτο χαρακτηριστικὴ καὶ εἶχεν ὡς ἑξῆς:

Ἀγαπητέ μου Καϊῦ!

Ἡ προσφώνησις αὕτη θὰ σοὶ φανερώσῃ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τὸ περιεχόμενον τῶν γραμμῶν τούτων.

Πλήρης συγκινήσεως καὶ εὐγνωμοσύνης ἀνέγνωσα τὴν ἐπιστολήν σου καὶ σοὶ ἀπαντῶ, ὅτι σὲ σέβομαι καὶ σὲ ἀγαπῶ καὶ ἐπιθυμῶ νὰ γίνω ἰδική σου διὰ παντὸς τοῦ βίου.

Κατηχουμμένη ἴσταμαι ἐνώπιον τῆς ἀγαθότητός σου καὶ μεταμέλειαν αἰσθάνομαι τώρα, ὅτι ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον σὲ ἐνέβαλλον εἰς ἀμφιβολίας καὶ εἰς ἀνησυχίαν. Ἡ ἐπιστολή σου μοὶ ἀποδεικνύει ἐκ νέου τὴν ἀγαθότητα καὶ εὐγένειαν τῆς ψυχῆς σου καὶ μοὶ ὑπενθυμίζει τὴν ψυχρότητα μεθ' ἧς προσηνέχθην πρὸς τὴν θερμότητα καὶ εἰλικρίνειαν τῶν αἰσθημάτων σου. Ἄκουσε λοιπόν, φίλε μου, τί ἔχω νὰ σοῦ ὁμολογήσω καὶ προσπάθησε νὰ μὲ κρίνῃς ὀλίγον τι ἐπιεικέστερον.

Ἠγάπησα μίαν μόνην φοράν, ὅτε ἤμην νεωτέρα, μὲ ὅλην τὴν δύναμιν τῆς ψυχῆς μου. Ὁμολογῶ εἰλικρινῶς καὶ τὸ λέγω ἐλευθέρως, ὅτι εἶμαι ἐξ ἐκείνων τῶν ἀνθρώπων, οἵτινες μίαν μόνην φορὰν δύνανται νὰ ἀγαπήσωσι μὲ ὅλην τὴν δύναμιν τῆς ψυχῆς των. Ἂν βραδύτερον ἡ καρδία μου ἔπαλλεν ἐξ αἰσθήματος πρὸς τινα ἄνδρα, τὸ αἴσθημα τοῦτο δὲν ἦτο ἔρως, ἀλλὰ θερμή, ἀγαθή, ἐπὶ σεβασμοῦ καὶ ὑπολήψεως στηριζομένη συμπάθεια.

Ἀλλ' ὁ ἄνὴρ ἐκεῖνος, τὸν ὁποῖον ἠγάπησα, δὲν ἀνταπεκρίθη πρὸς τὸ αἴσθημά μου μετ' ἴσης θερμότητος· τὸ στόμα του τοὐλάχιστον οὐδέποτε μοὶ ἐξεδήλωσε τοιοῦτό τι. Ἴσως τὸ σωματικόν μου ἐλάττωμα τὸν ἀπώθει ἢ διήγειρεν ἐν τῇ ψυχῇ του σοβαροὺς δισταγμούς.

Μετὰ ταῦτα ἦλθον τὰ ἔτη τῆς θλίψεως καὶ τῆς μονοτονίας τοῦ βίου, μετὰ τούτων δὲ ἡ ἡλικία ἐκείνη, καθ' ἣν ὁ νυμφικὸς πέπλος φαίνεται εἰς τὴν κόρην ὡς ἀερώδης φανταστικὴ εἰκών.

Ὀλίγην μόνον ἀνακούφισιν καὶ παρηγορίαν ἐπὶ τῇ ὀδυνηρᾷ διαψεύσει τῶν νεανικῶν μου ὀνείρων εὑρισκον ἐν τῇ ἐκπληρώσει τῶν καθηκόντων μου, ἀλλ' οὐχὶ πλήρη ἀνάπαυσιν καὶ ἱκανοποίησιν.

Πάντοτε ἐξωγράφιζον ἐν τῇ φαντασίᾳ μου τὴν εὐδαιμονίαν, τοῦ νὰ ἔχῃ τις ἰδίαν οἰκογένειαν καὶ ν' ἀφιεροῖ πρὸς αὐτὴν ὅλην του τὴν ἐνέργειαν καὶ ν' ἀπολαύῃ τῶν ἀγαθῶν τοῦ βίου ἐν πλήρει ψυχικῇ γαλήνῃ.

Τὴν μητέρα μου ἀπώλεσα λίαν ἐνωρίς. Ξένη γυνή — καὶ ἂν εἶνε ἄγγελος — δὲν δύναται ποτὲ ν' ἀναπληρώσῃ ἐντελῶς τοιαύτην ἀπώλειαν. Ὁ πατήρ μου, τὸν ὁποῖον ὡς θυγάτηρ ἀγαπῶ μετὰ τρυφερότητος, εἶνε ἄνθρωπος μὲ περιωρισμένον κύκλον ἰδεῶν.

Μετὰ ταῦτα ἦλθεν ὁ πατήρ σου, τὸν ὁποῖον ἐγνώριζα ἤδη ἐκ τῶν ἐνθουσιωδῶν διηγήσεων τῶν συγγενῶν μου. Καὶ μὴ ὑπολογιζομένης τῆς κοινωνικῆς θέσεως, τῆς ὑψηλῆς περιωπῆς καὶ τῆς εὐπορίας του, ὁ μακαρίτης πατήρ σου εἶχεν ἱκανὰς ἀρετὰς καὶ ἔξοχα προτερήματα. Ἐκτὸς τούτου δὲ εἶχεν ἤδη βοηθήσῃ ἄλλοτε μετὰ μεγάλης γενναιότητος τὸν πατέρα μου. Τοιουτοτρόπως εἰς τὴν συμπάθειαν καὶ τὸ ἐνδιαφέρον μου προσετέθη καὶ αἴσθημά τι εὐγνωμοσύνης.

Ὅτε τὸν εἶδα, δὲν διεψεύσθησαν ποσῶς αἱ προσδοκίαι μου. Οἱ ἱπποτικοί του τρόποι, ἡ φιλοφροσύνη του, ὁ τρόπος καθ' ὃν προσεπάθει πάντοτε νὰ μοὶ καθιστᾷ ἀνεπαίσθητον τὴν ὑπεροχήν του, ἡ εὐγένεια καὶ ἡ λεπτότης, μεθ' ἧς ἐζήτησε τὴν χεῖρά μου, ὁ συγκινητικὸς τρόπος μὲ τὸν ὁποῖον πάντοτε ὡμίλει περὶ τῆς μεγάλης θυσίας ἣν προσέφερον αὐτῷ, πάντα ταῦτα ἐμάλαξαν τὴν καρδίαν μου καὶ ἀφήρεσαν τοὺς φυσικοὺς καὶ εὐνοήτους δισταγμούς μου.

Γνωρίζεις τὰ ἐπακολουθήσαντα. Ἀλλ' ὑπάρχει καὶ ἄλλο τι τὸ ὁποῖον ἀγνοεῖς καὶ τὸ ὁποῖον ὀφείλω σήμερον νὰ σοὶ ὁμολογήσω. Ἀμέσως ἀπὸ τὴν πρώτην στιγμὴν ὁποῦ σὲ εἶδα ἔλαβα ζωηρὸν ἐνδιαφέρον πρὸς σέ, καὶ ἂν δὲν παρουσιάζετο ὁ πατήρ σου, ἂν ἐζήτεις σὺ τὴν χεῖρά μου, θὰ σοὶ τὴν προσέφερον, ἀγαπητέ μου Καϊῦ, μὲ τὰ θερμότερα αἰσθήματα τῆς καρδίας μου καὶ συγχρόνως μὲ τὸ αἴσθημα τῆς εὐγνωμοσύνης.

Περατοῦσα τὴν ἐπιστολήν, πρέπει νὰ προσθέσω τὰ ἑξῆς:

Εἶμαι φύσει δεσποτική, καὶ ἧκιστα ἐνδοτικὴ εἰς τὰ δίκαιά μου· εἶνε δύσκολον νὰ ἐκφράζω τὰ αἰσθήματά μου· ἐξωτερικῶς εἶμαι μᾶλλον ψυχρὰ καὶ ἀπότομος ἢ θερμή, ἡ δὲ παρ' ἄλλων ψυχρότης μὲ καθιστᾷ αὐτόχρημα μάρμαρον. Ἐκ τῶν ἐλαττωμάτων τούτων ἔχεις καὶ σὺ περισσότερον μέρος ἢ ὅτι νομίζεις. Ἡ ὁμοιότης αὕτη τῶν χαρακτήρων μας μὲ ἐφόβιζεν· ἐκ τοῦ φόβου τούτου προήρχοντο κατά μέγα μέρος καὶ οἱ δισταγμοί μου! Ἐπὶ τέλους ὅμως μὴ νομίσης ὅτι ἡ αὐστηρὰ ἴσως χεὶρ, τὴν ὁποίαν θ' ἁπλώσω ἐπὶ τῆς Καρμελίτας σου, θὰ εἶνε ἄνευ ἀγάπης. Ἔχεις δίκαιον. Πιθανὸν εἰς αὐτὸ νὰ ἔγκειται ἡ μεγίστη δυσκολία καὶ ἐξ αὐτοῦ νὰ ἐξαρτᾶται ὅλη ἡ μέλλουσα εὐδαιμονία μας. Βοήθησέ με λοιπόν. Σοὶ ὑπόσχομαι ὅτι θὰ εἶμαι δικαία — ἀκόμη καὶ ἂν δὲν θὰ εἰμποροῦσα νὰ ἀγαπῶ.

Ἀλλὰ — ἔσο ἐπιεικής.

Καὶ τώρα περιβάλλω τοὺς βραχιονάς μου περὶ τὸν τράχηλόν σου καὶ σοὶ ψιθυρίζω εἰς τὸ οὖς, ἀγαπητέ μου Καϊῦ: Σὲ ἀγαπῶ καὶ σὲ περιμένω μετὰ πόθου. Ἔλα, σπεῦσε ταχέως εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς σῆς

Κλεμεντίνας Ἰουλίας.

Εὐθὺς ὡς ἀνέγνωσε τὴν ἐπιστολὴν ταύτην ὁ Καϊῦ ἔσπευσεν ἀμέσως νὰ ἔλθῃ εἰς τὸ Ἀμβούργον. Εὗρε τὴν Κλεμεντίναν Ἰουλίαν ἐπιφυλακτικωτέραν ἐν τῇ συναντήσει ἀφ' ὅσον προσεδόκα, προσέτι δὲ καὶ ὀλιγώτερον πρόθυμον εἰς τὴν ἐπιτάχυνσιν τῶν γάμων. Ἀλλὰ διὰ τῆς στενοτέρας μετ' αὐτοῦ συναναστροφῆς ἡ ἐπιφυλακτικότης αὐτῆς ἠφανίσθη· ἐγένετο ζωηροτέρα, μαλακωτέρα τοὺς τρόπους καὶ διὰ τῆς ὑποταγῆς αὐτοῦ θερμοτέρα, ἐπὶ τέλους δὲ αὐτὴ ἡ ἰδία ἀπήτει μετά τινος ἀνυπομονησίας τὴν ὅσον οἷόν τε ταχυτέραν μετ' αὐτοῦ σύζευξιν.

Ἡ σύζευξις αὕτη ἐγένετο πράγματι δεκατέσσαρας μῆνας μετὰ τὸν θάνατον τοῦ κόμητος Φέλιξ ἐν Ἀμβούργῳ πρὸς μεγάλην χαρὰν καὶ πρὸς θρίαμβον τοῦ γηραιοῦ κόμητος Σλείβεν· μόλις δὲ τότε ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ ἐγνώρισεν ἡ γυνὴ τὸ μικρὸν κοράσιον, διὰ τὸ ὁποῖον εἰς τὸ ἑξῆς ὤφειλε νὰ εἶνε μήτηρ.

Ἡ Μερτσέδες δὲν ἦτο παροῦσα κατὰ τὴν πρώτην ἐπίσκεψιν τοῦ Καϊῦ· ὡσαύτως δὲ καὶ κατὰ τὴν δευτέραν αὐτοῦ ἐπίσκεψιν πρὸ τῶν γάμων, ἡ κόρη ἔτυχε ν' ἀπουσιάζῃ ἐκ τοῦ πατρικοῦ οἴκου, διαμένουσα πλησίον συγγενῶν τινῶν ἐν τῇ ἐξοχῇ χάριν τῆς ὑγείας της. Ὅτε ὁ Καϊῦ ἀνήγγειλεν αὐτῇ τὴν μνήστευσίν του μετὰ τῆς Κλεμεντίνας Ἰουλίας, ἡ Μερτσέδες ἔγραψεν αὐτῷ ἐπιστολὴν τινα ἰδιορρύθμως συντεταγμένην, ἐν ᾗ ἐγίνετο μνεία τῶν προτέρων γεγονότων καὶ ἥτις περιείχε προτάσεις τινάς, αἵτινες πρὸς στιγμὴν λίαν ζωηρῶς ἀπησχόλησαν τὸ πνεῦμα τοῦ Καϊῦ.

Ἐν τῇ ἐπιστολῇ ταύτῃ ἔγραφεν ἡ Μερτσέδες μεταξὺ ἄλλων καὶ τὰ ἑξῆς:

«Ἐμαθα ἐν τῷ μεταξὺ κατὰ τύχην, ὅτι ἠσθε πρότερον ἔγγαμος καὶ ἀπωλέσατε τὴν προσφιλῆ σύζυγόν σας. Ἐκ τινος εἰκόνος ἐγνώρισα καὶ τὸ θυγατρίον σας, τὴν ἀγαπητήν σας Καρμελίταν! Πόσον ὡραία εἶνε καὶ πόσον τὴν ἀγαπῶ, χωρὶς νὰ τὴν γνωρίζω!

Φιλήσατέ την ἐκ μέρους μου καὶ δότε της τὰ ὀλίγα ἄνθη τὰ ὁποῖα εὑρίσκετε ἔγλεισα εἰς αὐτὴν τὴν ἐπιστολήν.»

Ὁ Καϊῦ παρέβαλε τοὺς λόγους τούτους τῆς Μερτσέδες πρὸς τὴν στάσιν τῆς Κλεμεντίνας Ἰουλίας. Ναὶ μὲν αὕτη πολλάκις ἐίχεν ἐρωτήσῃ περὶ τῆς μικρᾶς Καρμελίτας καὶ ἐπαναειλημμένως εἶχεν ἐκφράσει τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ νὰ ἴδῃ καὶ γνωρίσῃ αὐτήν, ἀλλ' ἐκ τῶν λόγων της δὲν ἐφαίνετο μέγα τι ἐνδιαφέρον οὔτε ἀληθινὴ ἀγάπη πρὸς τὸ κοράσιον. Καὶ εἰς τὰς μετὰ τοῦ Καϊῦ ἀνταλλασσομένας ἐπιστολὰς ἡ Κλεμεντίνα Ἰουλία ἀπέδιδε τὰ χαιρετίσματα τοῦ κορασίου μετὰ μεγάλης συντομίας. Ἦτο προφανὲς ὅτι μεταξὺ τῆς μητρός, ἤτοι τῆς μητρυιᾶς, καὶ τῆς θυγατρὸς δὲν ὑφίστατο μεγάλη συμπάθεια. Ἀκόμη καὶ κατὰ τὴν πρώτην ἤδη συνάντησιν αὐτῶν ἐξεφράσθη ψυχρότης τις εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀμφοτέρων, ἣν δὲν ἠδυνήθη νὰ καλύψῃ ἡ ἐξωτερική καὶ προσποίητος εὐγένεια.

Ὁ Καϊῦ ἐπαρηγορεῖτο μὲ τὴν ἐλπίδα περὶ τοῦ μέλλοντος, πλὴν

δὲ τούτου τὸ πνεῦμά του ἦτο ἀποκλειστικῶς προσηλωμένον εἰς τὴν γυναῖκα, τὴν ὁποίαν μετὰ τοσοῦτα ἐμπόδια καὶ τοσαύτην ἀντίστασιν κατώρθωσε νὰ κερδήσῃ, οὕτως ὥστε τὰ συμφέροντα τοῦ τέκνου ἐλάχιστα ἠδη ἀπησχόλουν τὰς σκέψεις του.

Καθ' ὅλον τὸ διάστημα τοῦ ταξειδίου τῶν γάμων, ὅπερ διήρκεσεν ἐπὶ ἕξ καὶ ἐπέκεινα μῆνας, ἡ μικρὰ Καρμελίτα ἔμεινε ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν καὶ περίθαλψιν τῆς οἰκογενείας Σλείβεν, ὅτε δὲ ἐπὶ τέλους ὁ Καϊῦ καὶ ἡ σύζυγος αὐτοῦ ἐγκατεστάθησαν ἐν Λονδίνῳ, ἐθεώρησαν ἀμφότεροι καλόν, νὰ ἀφήσωσιν ἀκόμη ἐπί τινα χρόνον τὸ κοράσιον ἐν Ἀμβούργῳ, ἵνα μὴ διακοπῇ ἡ αὐτόθι ἀρξαμένη ἐκπαίδευσις αὐτοῦ.

Πρὸς τὴν ἀπόφασιν ταύτην παρεκινήθη ὁ Καϊῦ κυρίως ὑπὸ τῆς Κλεμεντίνας Ἰουλίας. Οἱ λόγοι της ἦσαν τοσοῦτο πειστικοὶ καὶ ὁ Καϊῦ εἶχε συνειθίσῃ κατ' ἀρχὰς τόσον πολὺ εἰς τὸ νὰ πείθεται ὑπ' αὐτῆς, ὥστε οὐδόλως ἐπήρχετο εἰς τὸν νοῦν του ἡ ἰδέα ὅτι τὸ θυγατρίον του παραμελεῖται τοιουτοτρόπως καὶ ἀποξενοῦται. Ἔτι δὲ μείζων ἐγένετο ἡ εὐπείθεια καὶ ὑποταγὴ τοῦ Καϊῦ εἰς τοὺς λόγους τῆς συζύγου του, ἀφ' ὅτου αὕτη ἐγέννησεν αὐτῷ υἱόν.

Ἀλλ' ὅτε, ἓξ μῆνας μετὰ τὸ γεγονὸς τοῦτο, οἱ δύο σύζυγοι ἀφίκοντο εἰς Ἀμβοῦργον πρὸς ἐπίσκεψιν, τὰ πράγματα ἤρχισαν κάπως νὰ μεταβάλλωνται. Τότε δηλαδὴ ὁ Καϊῦ κατὰ πρώτην φορὰν ἐνόησε καὶ ἠσθάνθη τὴν ἀποξένωσιν, ἥτις εἶχε συντελεσθῆ μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ θυγατρίου του, ἤρχισε δὲ μάλιστα νὰ μέμφηται ἑαυτὸν διότι εἶχεν ἐνδοθῆ εἰς τοὺς λόγους τῆς συζύγου του καὶ διότι δὲν εἶχε σκεφθῆ πρότερον τὸν ἀφύσικον τοῦτον χωρισμὸν ἀπὸ τῆς ἀγαπητῆς του Καρμελίτας.

Ἀλλὰ πάντα ταῦτα ἦσαν μᾶλλον στιγμιαῖα καὶ παροδικαὶ ἐντυπώσεις ἢ σοβαραὶ καὶ στερεὰς ἀποφάσεις προκαλοῦσαι σκέψεις. Ἡ Κλεμεντίνα Ἰουλία ἀπεδείκνυεν αὐτῷ διά πειστικῶν λόγων, ὅτι ἡ ἐν Ἀμβούργῳ διαμονὴ τοῦ κορασίου ἦτο μέτρον ἐπιβαλλόμενον ὑπὸ τοῦ λογικοῦ, ἐνῷ αὐτὸς ἤθελε ν' ἀκολουθῇ τὰς ὁρμὰς τῆς καρδίας του· ὅτι τὸ κοράσιον, τὸ ὁποῖον ἕως τώρα μόνον ἀγγλικὰ ἤξευρε νὰ ὁμιλῇ, ὤφειλε νὰ μάθῃ καὶ τὴν γερμανικήν, ἀφοῦ βραδύτερον ἔμελλον νὰ ἐγκατασταθῶσιν ἐν Δρόννιγχωφ· ὅτι τὰ ἀποτελέσματα τῆς ὑπερβολικῆς στοργῆς καὶ ἐπιεικείας ἐκ μέρους του καθίστοντο ἤδη φανερὰ καὶ αἰσθητὰ ἐν τῷ χαρακτῆρι καὶ τοῖς τρόποις τοῦ κορασίου· ὅτι ἡ ἀγωγή, τὴν ὁποίαν λαμβάνει τώρα ἡ Καρμελίτα ἐν Ἀμβούργῳ, εἶνε μέγα εὐτύχημα· καὶ ὅτι ἐπὶ τέλους καὶ ὑπὸ ὑγιεινὴν ἔποψιν εἶνε καλητέρα ἡ ἐν Ἀμβούργῳ διαμονὴ τοῦ κορασίου, ἢ ἐν τῇ ὁμιχλώδει καὶ πλήρει βλαβερῶν ἀτμῶν καὶ καπνῶν πόλει τοῦ Λονδίνου.

Ἡ δὲ βαρύτης τῶν λόγων της τούτων ἐνισχύετο ἔτι μᾶλλον ἀφ' ἑνὸς μὲν διὰ τῆς μεγάλης ἀγάπης, ἣν ἐδείκνυον πρὸς τὴν μικρὰν Καρμελίταν πάντα τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας Σλείβεν, ἀφ' ἑτέρου δὲ καὶ διὰ λόγων τοῦ συμφέροντος τῆς οἰκογενείας ταύτης. Ὁ Καϊῦ δηλαδὴ ἐπλήρωνε σημαντικὸν ποσὸν εἰς τοὺς Σλείβεν πρὸς συντήρησιν τῆς Καρμελίτας, καὶ δὲν ἐπεθύμει νὰ στερήσῃ αὐτοὺς τοῦ βοηθήματος τούτου.

Ἀλλ' ὅτι πρὸ παντὸς ἄλλου καθησύχαζεν αὐτὸν ἦτο ἡ ἀγάπη καὶ τρυφερότης, μεθ' ἧς ἐφέρετο πρὸς τὴν Καρμελίταν ἡ Μερτσέδες, ἥτις ἐν τῷ μεταξὺ χρόνῳ εἶχε λάβῃ μεγάλην σωματικὴν καὶ πνευματικὴν ἀνάπτυξιν. Ἡ Μερτσέδες ἐφαίνετο οὖσα ἀληθῶς δευτέρα μήτηρ διὰ τὸ κοράσιον. Ἦτο δὲ πράγματι συγκινητικὸν νὰ βλέπῃ τις μὲ πόσην στοργὴν καὶ τρυφερότητα τὸ κοράσιον ἦτο ἀφωσιωμένον εἰς τὴν ἀδελφὴν τῆς Κλεμεντίνας Ἰουλίας.

Κατά τινα νύκτα, μετὰ σφοδρὰν τινα σκηνήν, εἰς ἣν ἡ πεισματώδης συμπεριφορὰ τῆς Καρμελίτας εἶχε δώσῃ ἀφορμήν, ἀφυπνίσθη ὁ Καϊῦ καὶ ἔκειτο ἐπὶ μακρὸν ἄϋπνος ἐν τῇ κλίνῃ. Ἀνέκφραστόν τι αἴσθημα μεταμελείας ἐκυρίευσεν αἴφνης τὴν καρδίαν του. Ἐσυλλογίζετο τὸ θυγατρίον του καὶ ἡ ἐξαφθεῖσα φαντασία του παρίστα αὐτῷ πάντα τά γενόμενα ὑπὸ τὰ σκοτεινότατα χρώματα. Ἔβλεπε τὴν Μερτσέδες μὲ τοὺς γλυκεῖς καὶ ἡπίους τρόπους της καὶ παρέβαλλε τὴν πραότητα αὐτῆς πρὸς τὴν αὐστηρότητα καὶ δριμύτητα τῆς Κλεμεντίνας Ἰουλίας.

Ἡ Κλεμεντίνα Ἰουλία ἠσθάνετο κάλλιστα, τί συνέβαινεν ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ Καϊῦ, καὶ πρὸς στιγμὴν ἠγωνίζετο πρὸς ἑαυτὴν τίμιον ἀγῶνα. Ἀλλ' ἡ φιλαυτία της καὶ ἡ πρὸς τὸ κοράσιον ἀντιπάθειά της ἦσαν ἰσχυρότεραι παντὸς ἄλλου αἰσθήματος ἐν αὐτῇ.

Ἐπειδὴ ὅμως ἠγάπα τὸν Καϊῦ κατὰ τὸν ἰδιόρρυθμον τρόπον της προσέτι δὲ καὶ ἡ φρόνησις ἐπέβαλλεν αὐτῇ θυσίας τινὰς ἀντὶ τῶν θυσιῶν ἃς ὁ Καϊῦ ὑφίστατο χάριν αὐτῆς, ἤρχισε νὰ δεικνύῃ εἰς τὸν σύζυγόν της περισσοτέραν ἑοῦ συνήθους ἀγάπην καὶ τρυφερότητα καὶ νὰ συγκατατίθεται προθυμότερον εἰς ἀπαιτήσεις, πρὸς τὰς ὁποίας ἄλλως συνείθιζε ν' ἀντιτάσσῃ ἐπίμονον ἀντίστασιν.

Ἄλλως, συνησθάνετο κάλλιστα τὴν μεγάλην ἐπιρροὴν καὶ ἰσχὺν ἣν ἐξήσκει ἐπὶ τοῦ ἀνδρός της. Ἐγνώριζεν ἐκ πείρας, ὅτι ἐκ παντὸς οἱουδήποτε ἀγῶνος αὐτῇ πάντοτε ἐξήρχετο νικήτρια, ἐν ἀνάγκῃ δὲ μετεχειρίζετο τὸ μαγικὸν ἐκεῖνο μέσον, τὸ ὁποῖον οὐδέποτε ἀποτυγχάνει, ἐφαρμοζόμενον εἰς ἄνδρας, οἵτινες ὄχι μόνον ἀγαπῶσι τὰς συζύγους των ἀλλὰ καθ' ὅλην των τὴν ζωὴν εἶναι ἠναγκασμένοι νὰ ἀγωνίζωνται ὅπως ἀποκτήσωσι τὴν ἀγάπην των: Ἐκάκιωνε, ἔμενε χολιασμένη καὶ βωβὴ ἐπὶ ὁλοκλήρους ἡμέρας καὶ τοιουτοτρόπως ἠρέθιζε καὶ ἠνάγκαζεν αὐτόν, νὰ μεταχειρισθῇ πᾶν δυνατὸν μέσον πρὸς συμφιλίωσιν.

Ὅταν παρουσιάζετο ἐνώπιόν του μὲ τὸ μεγαλοπρεπὲς καὶ ἐπιβλητικὸν ἀνάστημά της, μὲ τὰ νωπά, εὐχροα καὶ ὑγιῆ χρώματά της, μὲ τὰ εὐτραφῆ μέλη καὶ μὲ τάς κανονικωτάτας, θελκτικὰς καὶ μαγευτικὰς γραμμὰς τῶν ὡραίων χαρακτηριστικῶν της, ὅταν ἐγέλα ἢ ὅταν παρετήρει αὐτὸν μὲ τὴν ἰδιόρρυθμον, γοητευτικὴν ἔκφρασιν εἰς τοὺς ὀφθαλμούς της, τότε ὁ ἄλλως νηφάλιος καὶ ἐνεργητικὸς ἀνὴρ ἐγίνετο σχεδὸν ὡς ταπεινὸς ὑπηρέτης καὶ δὲν ὑψοῦτο πλέον, ὡς πρότερον, ὑπεράνω ἐκείνης, ἀλλὰ τοὐναντίον ἐκείνη ὑπεράνω αὐτοῦ.

Εἶνε ὅμως ἀληθὲς ὅτι ἡ σχέσις αὕτη οὐσιωδῶς εἶχεν ἤδη μεταβληθῆ ἀπὸ τῆς ἐν Δρόννιγχωφ διαμονῆς των. Τὸ πάθος εἶχεν ὑποχωρήσῃ εἰς ἠρεμώτερα αἰσθήματα καὶ ἡ ἀρχικὴ φύσις τοῦ Καϊῦ ἀνέλαβε πάλιν τὰ δικαιώματά της. Ἤδη εἶχον λάβῃ χῶραν μεταξὺ τῶν συζύγων πολλαὶ σφοδραὶ καὶ ταραχώδες σκηναί.

(Ἕπεται συνέχεια.)

ΠΙΝΑΚΟΘΗΚΗ.

1. ΑΙΜΙΛΙΟΣ ΖΟΛΑ, μετὰ βιογραφίας (ἐν σελ. 97).

2. ΘΥΣΙΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΘΗΝΑΝ. Κατὰ τὴν ἐλαιογραφίαν τοῦ L. Bazzani (ἐν σελ. 101).

Ἡ θεὰ Minerva, ἥτις παρὰ Ῥωμαίοις ἀντεστοίχει πρὸς τὴν Ἀθηνᾶν τῶν Ἑλλήνων, ἡ θεὰ τῆς δημιουργικῆς ἐφευρετικότητος, ἡ προστάτις τῶν τεχνῶν καὶ τῶν ἐπιτηδευμάτων καὶ ἰδίᾳ τῆς κλωστικῆς καὶ ὑφαντικῆς τέχνης τῶν γυναικῶν, ἀπήλαυεν ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ῥώμῃ πολλῆς λατρείας παρ' ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν. Μίαν ἐκ τούτων παριστᾷ καὶ ἡ ἡμετέρα εἰκών, νεάνιδα περικαλλῆ προσφέρουσαν εἰς τὴν θεὰν ἄνθη καὶ καρπούς. Ἐν τῷ ἐστεμμένῳ σηκῷ ἐξέχει τὸ ἄγαλμα τῆς θεᾶς φερούσης ἐπὶ κεφαλῆς τὴν περικεφαλαίαν ὅπως ἡ Παλλὰς Ἀθήνη, μεθ' ἧς οἱ Ῥωμαῖοι βραδύτερον συνεταύτισαν αὐτήν. Ἡ ἐστεμμένη καὶ λευκὴν στολὴν περιβεβλημένη ἱέρεια ἐπιθέτει λίβανον ἐπὶ τῶν ἀνθράκων τῆς ἐσχαρίδος, ἐξ ἧς ἀναπέμπονται εὐώδη νέφη καπνοῦ. Διεσπαρμένα ἐπὶ τοῦ ἐδάφους διακρίνομεν ἄνθη, τὰ ὁποῖα ἐσκόρπισαν ἄλλαι γυναῖκες, πρὸ μικροῦ προσενεγκοῦσαι τῇ θεᾷ τὸν φόρον τῆς λατρείας των.

3. ΚΙΒΔΗΛΟΠΟΙΟΙ. Εἰκὼν κατὰ τὴν ἐλαιογραφίαν τοῦ Otto Bluhm (ἐν σελ. 105).

Λίαν ἐπιτυχῶς κατώρθωσεν ὁ καλλιτέχνης νὰ παραστήσῃ τὰς κακούργους φυσιογνωμίας τῶν παραχαρακτῶν. Θράσος, φόβος, ταραχὴ καὶ φρίκη ἐκφράζονται εἰς τὰ διάφορα πρόσωπα ἐπὶ τῷ ἀκούσματι τοῦ προσεγγίζοντος κινδύνου, ὃν ἀναγγέλλει ἡ φρουροῦσα νεᾶνις, θυγάτηρ ἴσως ἑνὸς τῶν κακούργων. Εἶχον ἤδη κατασκευάσῃ μέγαν ἀριθμὸν κιβδήλων νομισμάτων, ἓν κιβώτιον πλῆρες, καὶ ἐξηκολούθουν τὴν ἐργασίαν των, ὅτε αἴφνης ἡ νεαρὰ φρουρὸς των κατέρχεται δρομαία τὴν λιθίνην κλίμακα τοῦ ὑπογείου θόλου, μὲ ὅλα τὰ σημεῖα τοῦ φόβου καὶ τρόμου ἐν τῷ προσώπῳ καὶ τῇ στάσει της, καὶ ἀναγγέλλει ψιθυρίζουσα τὴν προσπέλασιν τῆς ἀστυνομίας: «Ἔρχονται, ἔρχονται κλητῆρες!»

Ὁ ποιητὴς καὶ ἡ ὀπτικὴ γωνία του. Ἡ φύσις καὶ ὁ ἄνθρωπος δὲν μεταβάλλονται ποτέ. Ὁ οὐρανὸς ἦτο διὰ τὸν θεώμενον ὀφθαλμὸν γαλανός, πολὺ πρὸ τοῦ νὰ εὕρῃ ἡ ἀνθρωπίνη γλῶσσα τὴν σημαντικὴν τοῦ χρώματος τούτου λέξιν. Καὶ ὁ ἀνὴρ καὶ ἡ γυνὴ ἐκρατοῦντο ἐνηγκαλισμένοι ἐν τῷ φιλήματι πολὺ πρὶν ἢ τὸ στόμα δυνηθῇ νὰ προφέρῃ τὸ ὄνομα τοῦ ἔρωτος.

Τοῦ ἔρωτος τὸ βέλος εἶχεν ἤδη πλήξει μυριάδας ἀνθρώπων, ὅτε ὁ μικρὸς τοξότης αὐτὸς ἐξωπλισμένος ἐξεπήδησεν ἐκ τοῦ ἐγκεφάλου τοῦ διανοουμένου ποιητοῦ.

Καὶ τὸ ῥόπαλον τοῦ Κάϊν, ὅπερ συνέτριψε τὸν κρόταφον τοῦ Ἄβελ, ἦτο τὸ πρῶτον ἔργον τοῦ μίσους, ὅπερ ἔκτοτε ἐν τῷ ἀγῶνι πρὸς τὸν ἔρωτα κυβερνᾷ καὶ διαπλάσσει τὸν κόσμον.

Φῶς καὶ σκιά, χρώματα καὶ τόνοι, ὁρμαὶ καὶ πάθη ἐκίνουν τὴν αἰσθανομένην συνείδησιν ἐν ἡδονῇ καὶ ἐν ἄλγει, πρὶν ἢ μονιμοποιηθῶσι καὶ χαρακτηρισθῶσιν ὑπὸ τοῦ λόγου, ὅστις χιλιετηρίδας ὅλας μετὰ τὴν πάροδον αὐτῶν διηγεῖται καὶ ἀναπαριστᾷ αὐτὰ ζωντανὰ καὶ αἰσθητὰ πρὸ τῶν ὀμμάτων τοῦ ἀκροωμένου. Ἀλλ' ἐν μόνον δὲν ὑπῆρχεν ἄνευ τοῦ λόγου — τὸ διανόημα.

Οὐδεὶς δύναται νὰ διακρίνῃ ἀπ' ἀλλήλων τὰ δύο ταῦτα ἀχώριστα, τὸν λόγον τὸν προφορικὸν ἀπὸ τοῦ ἐνδιαθέτου λόγου, τὴν λέξιν ἀπὸ τῆς ἰδέας. Ποῖος ἐκ τῶν δύο τούτων διδύμων ἀδελφῶν ἐγεννήθη πρῶτος, ἀγνοοῦμεν.

Προφέρεις τοὺς μαγικοὺς φθόγγους, — καὶ ἡ εἰκὼν ἀμέσως, μὲ χαρακτηριστικὰς γραμμὰς ἐσχεδιασμένη, πάντα τὰ χρώματα τῆς ζωῆς περιβεβλημένη, ἵσταται καθαρὰ καὶ εὐκρινὴς ὡς ἡ διὰ τῶν ἰδίων ὀμμάτων ὀφθεῖσα πραγματικότης ἐμπροσθεν ἐκείνου, ὅστις ἀκροᾶται τῶν λόγων σου. Πάλλονται αἱ σκοτειναὶ δεσμίδες τῶν νεύρων ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ σου κατὰ τὸν τοκετὸν τῆς ἰδέας — ἀλλ' ὅπως δήποτε καὶ ἂν συλλάβῃς αὐτήν, ἡ ἰδέα ἅμα γεννηθεῖσα προσέλαβεν ἤδη τὴν μορφὴν τῆς λέξεως, ἂν δὲ θελήσῃς ν' ἀπεκδύσῃς αὐτὴν τοῦ ἐνδύματος τούτου, αὐτὴ ἀμέσως ἀφανίζεται εἰς τὸ μηδὲν ἐξ οὗ προῆλθεν.

Αὐτὸ εἶνε τὸ μυστήριον τῆς ποιήσεως.'

Ἐκεῖνος, ὅστις πρῶτος ἐξωγράφησε δι' ἐνάρθρων φθόγγων τὴν πραγματικότητα, ἦτο ὁ ὕπατος τῶν ποιητῶν πάντων τῶν αἰώνων. Οὐδεὶς γινώσκει οὐδ' ἐξυμνεῖ τὸ ὄνομά του οὐδ' ὑποθέτει τὴν ὕπαρξίν του· οὐδεμία ἱστορία φιλολογίας ποιεῖται μνείαν αὐτοῦ οὐδὲ τοῦ ἔργου του, ὅπερ εἶνε ἡ μεγίστη τῶν ἐφευρέσεων πάντων τῶν αἰώνων. Καὶ ὅμως πᾶν ὅ,τι ἡ ἀνθρωπότης ἐδημιούργησε μέγα καὶ ὑψηλόν, εἶνε ἔργον ἐκείνου, εἶνε δόξα ἐκείνου. Ἄνευ τῆς διὰ φθόγγων ζωγραφίας τῶν πραγμάτων ὁ ἄνθρωπος πίπτει αὖθις εἰς τὴν τάξιν τῶν κτηνῶν· πᾶσα γενεὰ θὰ ἤρχιζε τὴν ἐργασίαν τοῦ βίου πάντοτε ἐξ ἀρχῆς, καὶ ἡ ἀνθρωπότης θὰ εἰργάζετο σισύφειον ἔργον.

Ἡ ποίησις εἶνε ἡ μήτηρ παντὸς πολιτισμοῦ, ἡ εἰκών, ὁ φορεὺς τῆς ἰδέας, ἡ ἰδέα αὐτή. Ὁ μὴ ἐκτιμῶν τὴν εἰκόνα ταύτην, ἀγνοεῖ ὅτι καὶ αὐτὸς καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἐκφράζεται μὲ εἰκόνας, ἃς ἡ φαντασία τῶν παναρχαίων προγόνων του ἐγέννησεν ὡς ζωντανὰ ἐκτυπώματα τῆς ζωντανῆς πραγματικότητος. Ὁ βλάξ τῶν ἡμερῶν ἡμῶν ποεῖται καθ' ἑκάστην ὥραν, χωρὶς νὰ τὸ εἰξεύρῃ, ἀφιλεστάτην χρῆσιν τοῦ ἀνεξαντλήτου θησαυροῦ τῶν εἰκόνων, ὃν ἐκληροδότησαν αὐτῷ οἱ μεγαλοφυεῖς πρόγονοί του· καὶ ὁ ἀφάνταστος καὶ ἄκαρδος ἄνθρωπος τοῦ συμφέροντος καὶ τῶν ψυχρῶν ὑπολογισμῶν δὲν θὰ ἠδύνατο ποτὲ νὰ ἐπιτύχῃ τῶν ἐγωιστικῶν σκοπῶν του, ἂν μὴ μετεχειρίζετο κατὰ πᾶσαν ὥραν τὸν πλουσιώτατον κόσμον τῶν ποιητικῶν εἰκόνων, ἃς αἱ ἄγνωστοι ἐκεῖναι καὶ ἀνώνυμοι γενεαὶ τῶν παναρχαίων ποιητῶν ἐδημιούργησαν ἐκ τοῦ μηδενός.

Διότι μόνον ἐν τῇ διανοίᾳ ἔχομεν τὸ εἶναι, μόνον ἐν τῇ εἰκόνι τὴν πραγματικότητα. Ὅταν κατασταθῇ ἡμῖν ἡ λέξις κενὸς φθόγγος, τότε πλέον ἀνήκομεν εἰς τὸν μέγαν σωρὸν τῶν ἀλογίστων ἀνθρώπων. Ἀλλ' ὅταν οἱ ἀνθρώπινοι φθόγγοι ὦς διὰ μαγείας δημιουργῶσι ζωντανὰς καὶ εὐκρινεῖς εἰκόνας ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ψυχῇ, τότε κεκτήμεθα εἰσέτι μέρος τι τοῦ αἰσθητικοῦ καὶ δημιουργικοῦ πλούτου τῶν πρώτων γλωσσοπλαστῶν, ὁ δὲ ἐν ἡμῖν ὑποφλεγόμενος σπινθὴρ τοῦ Προμηθέως θὰ φερῇ μὲ τὸ πῦρ του νέαν εὐλογίαν καὶ φωτηρίαν εἰς μυρίας ἀκαταεργάστους καὶ νενεκρωμένας ψυχάς.

Οὐχὶ τὰ πράγματα, τὰ ὁποῖα βλέπομεν καὶ αἰσθανόμεθα, καθιστῶσιν ἡμᾶς ποιητὰς ἢ ἀλογίστους τοῦ βίου ὁδοιπόρους. Ὁ τρόπος καθ' ὃν βλέπομεν, ἡ ὀπτικὴ γωνία ὑφ' ἣν θεώμεθα τὰ πράγματα τοῦ κόσμου τούτου, καθιστᾷ ἡμᾶς ποιητὰς ἢ μπακάληδες. Ἂν κοπρολόγος τις παρατηρῆται ὑπὸ ἑτέρου κοπρολόγου ἢ ὑπὸ ἑνὸς Σαιξπήρου, αὐτὴ εἶνε ἡ μεγάλη διαφορά. Εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιστάσεις ὁ κοπρολόγος μένει κοπρολόγος· ἀλλ' ὁ Σαιξπῆρος ἠδύνατο νὰ μᾶς ἀναγκάσῃ νὰ χύσωμεν δάκρυα διὰ τὴν τύχην τοῦ ταπεινοῦ αὐτοῦ ἀνθρώπου ὡς νὰ ἦτο αὐτάδελφος ἡμῶν.

Αὐτάδελφος ἡμῶν! Αὐτὸ ἀκριβῶς εἶνε, τὸ ἁπλοῦν μυστήριον τῆς ποιήσεως, ἁπλοῦν καὶ ἀπέριτον ὅπως πᾶν μέγα καὶ ὑψηλόν. Τὸ συνοράν τὴν ἀλληλουχίαν πάντων τῶν ὄντων ἐν τῇ πληθύει καὶ ποικιλίᾳ τῶν ἰδιαιτέρων αὐτῶν ἐκφάνσεων, τὸ διαγιγνώσκειν τὸ γενικὸν ἐν τοῖς μερικοῖς, τὸ ἐνιαῖον ἐν τοῖς ἀντιθέτοις καὶ ὅμως ἀφιέναι πλῆρες δικαίωμα ὑπάρξεως εἰς αὐτὰ τὰ μερικὰ καὶ εἰς αὐτὰ τὰ ἀντίθετα, ἀκριβῶς ἐν αὐτῇ τῇ ποικιλίᾳ τῶν ἰδιαιτέρων αὐτῶν ἐκφάνσεων — τοῦτο εἶνε τὸ ποιητικῶς ὁρᾶν καὶ τὸ ποιητικῶς δημιουργεῖν.

Τὸ διαβλέπειν τὰς αἰτιώδεις σχέσεις τῶν πραγμάτων εἶνε ἡ οὐσία πάσης ποιήσεως, ὅπως καὶ πάσης ἐπιστήμης. Τὸ παριστᾶν φαντάσματα, ἐνῷ οὐδεὶς ἄνθρωπος πλέον, καὶ πάντων ἥκιστα αὐτὸς ὁ ποιητής, πιστεύει εἰς τὰ φαντάσματα, εἶνε ἀνόητον καὶ παιδαριώδες. Ἀλλ' ἡ παράστασις ἁπλοῦ καὶ δεισιδαίμονος γραϊδίου, βλέποντος τοιαῦτα φαντάσματα, δύναται νὰ εἶνε ἐξόχως ποιητικὴ διότι εἶνε — ἀληθής.

Τί ἐστιν ἀλήθεια; Ὁ Πιλᾶτος δὲν ἦτο ποιητής, διότι ἔκαμε τοιαύτην ἐρώτησιν. Ἡ ἀληθινὴ ποίησις θέλει ἀλήθειαν, οὐδὲν ἄλλο εἰμὴ ἀλήθειαν, ἀλλὰ καὶ ὅλην τὴν ἀλήθειαν. Ὅστις ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ βλέπει μόνον παληανθρώπους καὶ φαῦλα γύναια, εἶνε ἐκ γενετῆς τυφλός· καὶ μεθ' ὅσης δήποτε τέχνης καὶ φυσικότητος κατεργάζεται τὰς εἰκόνας του, πάντοτε ὅμως ψεύδεται, διότι παρέχει εἰκόνας ἄνευ φωτός, ἄνευ ἀποχρώσεων, ἄνευ ἀπόψεως. Καὶ ὅστις πάντοτε ζωγραφεῖ αἰσθηματίας κήρυκας τῆς ἀρετῆς καὶ ἐρωτικῶς μινυρίζοντα ἀθῶα περιστέρια, ψεύδεται ἐπ' ἴσης, ὅσον καὶ ἂν δικαιολογῆται μὲ τοὺς ἀγαθοὺς σκοπούς του. Διότι ὁ σκοπὸς οὐδέποτε ἁγιάζει τὰ μέσα, ἥκιστα δὲ ἐν τῇ τέχνῃ, ἥτις βδελύσσεται τὸ ψεῦδος.

Ἡ ἀλήθεια εἶνε ἡ ἀγάπη καὶ ὁ ἔλεος, οὐχὶ ἐν τῷ ἀγῶνι τοῦ βίου, ἀλλ' ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ ποιητοῦ. Τὸ βυθίζεσθαι εἰς τὰ ὁρώμενα, τὸ αἰσθάνεσθαι ὡς ἴδια τὰ ἀλλότρια πάθη, τὸ συνευφραίνεσθαι καὶ συναλαλάζειν μετὰ τῶν ἀγαλλομένων καὶ τὸ συνθρηνεῖν καὶ συνοδύρεσθαι μετὰ τῶν ἀλγούντων πλασμάτων — ταῦτα διδάσκουσιν ἡμᾶς νὰ ζωγραφῶμεν τὸν κόσμον, οἷος ἐστίν, ἄνευ ἐξωραϊσμοῦ καὶ ἄνευ γελοιογραφήσεως. Καὶ ὅταν ἅπαξ ἀναπαρηγάγομεν αὐτὸν μὲ λαμπρὰς τοῦ λόγου εἰκόνας, ἀδιάφορον ἂν ἐλάβομεν ὡς πρότυπον ἕνα Ναπολέοντα ἢ ἕνα ἐπαίτην.

Οὕτως ἐξῆλθον καὶ ἐγὼ πρὸς ἀναζήτησιν ἀνθρώπου, ὅπως ὁ Διογένης.

Ἀλλὰ τοῦ κυνικοῦ ὁ φανὸς ἔρριπτε τὸ κιτρινωπὸν φῶς τῆς περιφρονήσεως ἐπὶ πᾶν πρόσωπον, καὶ τοῦ θανάτου ἡ πελιδνότης ἀντανεκλᾶτο ἐκ τῆς ἀνθηρᾶς καὶ εὐχρώμου ζωῆς.

Εἰς τοὺς ἐμοὺς ὀφθαλμοὺς τοὐναντίον ἀπήστραψεν ἡ γλυκεῖα λαμπηδὼν τῆς ἀγάπης, καὶ ἰδοὺ εὗρον ὅτι ἐζήτουν — τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων . . .

(Ἐκ τοῦ γερμανικοῦ.) Ε. Σ.

Ἡ ἀνακάλυψις τῆς Ἀμερικῆς ὑπὸ τῶν Σκανδιναυΐων. Εἶνε γνωστὸν ὅτι πολὺ πρὸ τοῦ Κολόμβου ἡ Ἀμερικὴ εἶχεν ἀνακαλυφθῇ ὑπὸ βορείων λαῶν τῆς Εὐρώπης. Ἤδη δὲ μανθάνομεν ὅτι ὁ Κολόμβος, ὅτε ἐπεχείρησε τὸ ταξείδιόν του πρὸς ἀνακάλυψιν νέου κόσμου, εἶχεν ἀκριβῆ γνῶσιν τῆς ὑπὸ τῶν Νορβηγῶν γενομένης ἐκείνης πρώτης ἀνακαλύψεως. Τὴν ἀπόδειξιν τούτου, ὡς καὶ περιγραφὴν τῶν πλόων τῶν Σκανδιναυΐων ἀνακαλυπτῶν, παρέχει ἡμῖν ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, Rasmus B. Anderson, ἐν τῇ ἱστορικῇ αὐτοῦ πραγματείᾳ, τῇ ἐπιγραφομένῃ «Ἡ πρώτη ἀνακάλυψις τῆς Ἀμερικῆς».

Αἱ ἀρχαῖαι ἔγγραφαι παραδόσεις τῶν βορείων χωρῶν μαρτυροῦσιν ὅτι ἡ ἀκτὴ τῆς Βορείου Ἀμερικῆς ἀνεκαλύφθη ὑπὸ τῶν Νορβηγῶν περὶ τὰ τέλη τοῦ δεκάτου αἰώνος. Ἡ Ἰσλανδία καὶ ἡ Γροιλανδία εἶναι οἱ σταθμοὶ τοῦ μεγάλου πρὸς Δυσμὰς πλόου, ὃν ἐπεχείρησαν οἱ τολμηροὶ ἐκεῖνοι θαλασσοπόροι. Αἱ πολιτικαὶ περιστάσεις τῆς Νορβηγίας προὐκάλεσαν κατὰ τὸν ἔνατον αἰῶνα μεγάλην μετανάστευσιν, ἥτις ἔσχε σπουδαιοτάτας συνεπείας. Τὰ στίφη τῶν χωρικῶν, οἵτινες μετηνάστευον ἕνεκα τῶν τυραννικῶν τρόπων τοῦ βασιλέως τῆς Νορβηγίας Ἁράλδου, ἐγκαθίσταντο ἐν τοῖς διαφόροις νήσοις τῆς βορείου θαλάσσης, οἱ πλείστοι δὲ μετέβησαν εἰς τὴν Ἰσλανδίαν, ἥτις ὀλίγα ἔτη πρότερον (τῷ 860) εἶχεν ἀνακαλυφθῆ. Μετ' οὐ πολὺ ἡ Ἰσλανδία ἠριθμει 50,000 κατοίκους. Ἐκ τῆς Ἰσλανδίας ἀνεκαλύφθη ἡ Γροιλανδία τῷ 984 ὑπὸ τοῦ Erik τοῦ Ἐρυθροῦ, ὅστις ἕνεκα φόνου διωκόμενος εἶχε καταφύγει εἰς τὴν Ἰσλανδίαν καὶ μὴ εὑρὼν οὐδ' ἐνταῦθα ἡσυχίαν ἐξέπλευσεν πρὸς ἀνακάλυψιν νέας χώρας. Μετὰ δύο ἔτη ἐπιστρέψας παρέλαβε μεθ' ἑαυτοῦ πολλοὺς Ἰσλανδοὺς καὶ ἐσχημάτισεν ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ ἀνακαλυφθείσῃ χώρᾳ ἀποικίαν, ἥτις ἐπὶ τέσσαρας αἰῶνας διετήρει ἐπικοινωνίαν μετὰ τῆς μητροπόλεως. Ἔπειτα δὲ πᾶσα συγκοινωνία ἔπαυσεν αἴφνης· ἡ ἀποικία ἠφανίσθη ἐντελῶς τῷ 1520, ὅτε δὲ οἱ Εὐρωπαῖοι κατὰ τὸν δέκατον ἕκτον αἰῶνα ἐπανεῦρον τὴν Γροιλλανδίαν, οὐδὲν ἴχνος πλέον ἐσώζετο τῆς ἀρχαίας ἐκείνης ἀποικίας.

Ὅπως συνήθως, ἡ πρώτη ἀνακάλυψις τῆς Ἀμερικῆς ἐγένετο κατὰ σύμπτωσιν ὑπὸ τοῦ Bjarne Herjulf, υἱοῦ ἑνὸς τῶν μετὰ τοῦ Ἐρὶκ ἀποικησάντων εἰς Γροιλλανδίαν Ἰσλανδῶν. Ὁ Bjarne εὑρίσκετο ἐν Νορβηγίᾳ, ὅτε ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἀνεχώρησεν ἐξ Ἰσλανδίας. Ἐπιστρέψας εἰς τὴν πατρίδα καὶ μαθὼν τὴν ἀναχώρησιν τοῦ πατρός του, ἐπέβη τοῦ πλοίου του καὶ ἀπεφάσισε νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ. Ἀλλὰ μὴ γνωρίζων ἀκριβῶς τὴν γροιλανδικὴν θάλασσαν, καταληφθεὶς δὲ ὑπὸ νηνεμίας καὶ εἶτα ὑπὸ ἐναντίων ἀνέμων, κατῆντησεν ἐπὶ τέλους εἰς ἄγνωστόν τινα χώραν, ἥτις ἦτο ἡ Ἀμερική.

Οὐχὶ καθαρὰ σύμπτωσις, ἀλλὰ συνέπεια ἀκριβῶν ὑπολογισμῶν ἦτο ἡ δευτέρα ἀνακάλυψις τῆς Ἀμερικῆς ὑπὸ τοῦ Λέϊφ, υἱοῦ τοῦ Ἐρὶκ τοῦ ἐρυθροῦ. Ὁ Λέϊφ ἐξέπλευσε κατὰ τὸ ἔτος 1000 μὲ τὸν ὡρισμένον σκοπὸν ν' ἀνακαλύψῃ νέας χώρας, πράγματι δὲ ἐπέτυχε τοῦ σκοποῦ του, διότι ὄχι μόνον ἀνεῦρε τὴν ὑπὸ τοῦ Biarne ὀφθεῖσαν χώραν, ἀλλ' ἀνεκάλυψε καὶ νέαν, ἣν ὠνόμασε Vinland ἤτοι χώραν τοῦ οἴνου. Κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ ἔτους 1001 ἐπιστρέψας εἰς τὴν πατρίδα διήγειρε πολὺν θαυμασμὸν διὰ τῶν διηγήσεών του· ἤδη δὲ μετὰ ἓν ἔτος ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Thorwald Eriksson ἐξέπλευσε μετὰ τριάκοντα ἀνδρῶν εἰς τὸν νέον ἐκεῖνον κόσμον.

Πάντα ταῦτα μαρτυροῦνται διεξοδικῶς ὑπὸ τῶν ἰσλανδικῶν ἐγγράφων παραδόσεων καὶ ἐπιβεβαιοῦνται προσέτι διὰ νεωτέρων ἐν Ἀμερικῇ ἀνακαλύψεων, τῶν ὁποίων τὰς λεπτομερείας παραλείπομεν ἐνταῦθα.

Παράδοξον ἴσως θὰ φανῇ, πῶς ἡ ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον διαρκέσασα ἐπικοινωνία μεταξὺ τῶν Σκανδιναυϊκῶν χωρῶν, τῆς Γροιλανδίας, καὶ τῆς Ἀμερικῆς ἐπικοινωνία ἔπαυσεν αἴφνης, καὶ πᾶν ἴχνος αὐτῆς ἠφανίσθη ἐπὶ αἰῶνας ὅλους. Ἡ ἐρώτησις αὕτη εἶνε δεδικαιολογημένη, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀπάντησις εἶνε εὔκολος. Ἡ ἀποικία τῆς Ἀμερικῆς οὐδέποτε κατῳκήθη διαρκῶς ὑπὸ εὐρωπαίων ἀποίκων. Ὁ τελευταῖος εἰς Βινλανδίαν πλοῦς, περὶ τοῦ ὁποίου ὑπάρχουσιν ἔγγραφοι μαρτυρίαι, ἐγένετο τῷ 1347, ἀκριβῶς δὲ κατὰ τοὺς χρόνους τούτους (1347—1351) ἐμαίνετο ἐν Εὐρώπῃ φοβερὰ λοιμώδης νόσος, ἥτις προσέβαλε καὶ τὴν Γροινλανδίαν. Ὁ λοιμὸς ἐδεκάτιζε τοὺς κατοίκους, ἡ ἀποικία διελύθη, καὶ ἔκτοτε δὲν ὑπῆρχε πλέον ἡ ἀνάγκη μεταναστεύσεων. Ἐξ ὅλων τούτων τῶν αἰκίων ἡ ἀνακάλυψις τῆς Ἀμερικῆς δὲν ἔσχε περαιτέρω πρακτικὰ ἀποτελέσματα.

Ἀλλ' ὅτι ὁ Κολόμβος κατώρθωσε νὰ λάβῃ ἀκριβῆ γνῶσιν τῶν ταξειδίων ἐκείνων τῶν Νορβηγῶν εἰς τὴν Βινλανδίαν, περὶ τούτου φέρει ὁ Anderson ἐν τῇ μνημονευθείσῃ διατριβῇ του τὰς ἑξῆς ἀποδείξεις:

1. Ἐκ μιᾶς ἐπιστολῆς, ἣν ὁ Κολόμβος ἔγραψεν ἰδιοχείρως, ἐξάγεται μετὰ βεβαιότητος ὅτι, ἀφοῦ ὡρίμασεν ἐν τῷ νῷ του τὸ σχέδιον τῆς ἀνακαλύψεως νέων χωρῶν πρὸς δυσμάς, ἐπεχείρησε ταξειδίον τι εἰς τὰ βόρεια τῆς Εὐρώπης, καθ' ὃ ἐπεσκέφθη καὶ τὴν Ἰσλανδίαν. Τοῦτο συνέβη κατὰ φεβρουάριον τοῦ 1477, καὶ ἐν ταῖς διαλέξεσιν αὐτοῦ μετὰ τοῦ ἐπισκόπου καὶ μετ' ἄλλων εὐπαιδεύτων ἀνδρῶν τῆς Ἰσλανδίας ἐξ ἅπαντος πρέπει νὰ ἤκουσε πολλὰ περὶ τῆς ἀξιοπερίεργου ἀνακαλύψεως τῶν χωρῶν ἐκείνων, τῆς γενομένης ὑπὸ τῶν Νορβηγῶν. Τὰς εἰδήσεις ταύτας δὲν ἤκουσε βεβαίως μετ' ἀδιαφορίας ὁ Κολόμβος, ὁ μέγας γεωγράφος καὶ θαλασσοπόρος μὲ τὴν ζωηρὰν φαντασίαν καὶ τὸ ἐρευνητικὸν πνεῦμα. Ὅτε ὁ Κολόμβος ἐπεσκέφθη τὴν Ἰσλανδίαν ἐν ἔτει 1477, δηλαδὴ 15 ἔτη πρὸ τῆς ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου γενομένης ἀνακαλύψεως τῆς Ἀμερικῆς, εἶχον παρέλθῃ μόνον 130 ἔτη ἀπὸ τοῦ τελευταίου τῶν Ἰσλανδῶν ταξειδίου εἰς Βινλανδίαν. Ἔζων λοιπὸν ἀναμφιβόλως τότε ἄνθρωποι, τῶν ὁποίων οἱ πάπποι εἶχον διαπλεύσῃ τὸν ἀτλαντικὸν ὠκεανόν, εἶνε δὲ παντελῶς ἀδύνατον νὰ μὴ ἐπληροφορήθη περὶ πάντων τούτων ὁ ἀνήρ, ὅστις πάντοτε εἶχε θερμοτάτην ἀγάπην καὶ ζωηρότατον ἐνδιαφέρον πρὸς τὴν γεωγραφίαν καὶ τὰ μακρὰ ταξείδια.

2. Ἡ Gudrid, ἡ μήτηρ τοῦ Snorre, τοῦ πρώτου ἐν Ἀμερικῇ γεννηθέντος Εὐρωπαίου, ἐπεχείρησε μετὰ τὸν θάνατον τοῦ συζύγου της Thorfin ταξείδιόν τι εἰς Ῥώμην χάριν προσκυνήσεως. Ἐν Ῥώμῃ ἔτυχε καλῆς ὑποδοχῆς, καὶ ἐξ ἅπαντος θὰ διηγήθη τὸ πέραν τοῦ ὠκεανοῦ ταξείδιόν της καὶ τὰ κατὰ τὴν τριετῆ διαμονήν της ἐν Βινλανδίᾳ. Οἱ ἐν Ῥώμῃ παρηκολούθουν μετὰ πλείστου ἐνδιαφέροντος πᾶσαν νέαν γεωγραφικὴν ἀνακάλυψιν, καὶ οὐδενὸς κόπου ἐφείδοντο ὅπως συλλέγωσι πάντας τοὺς νέους γεωγραφικοὺς χάρτας καὶ πᾶσας τὰς περὶ ταξειδίων διηγήσεις· διότι πᾶσα ἀνακαλυπτομένη νέα χώρα ἦτο ἐπέκτασις τῆς κυριαρχίας τοῦ πάπα, καὶ νέον ἔδαφος πρὸς κήρυξιν τοῦ εὐαγγελίου. Οἱ Ῥωμαῖοι εἶχον λάβῃ ἴσως καὶ πρότερον ἤδη γνῶσιν τῆς ἀνακαλύψεως τῆς Βινλανδίας, ἀλλ' ἡ Gudrid ἦτο ἡ πρώτη αὐτοπρόσωπος μάρτυς περὶ τῆς ὑπάρξεως τῆς χώρας ἐκείνης.

3. Ὅτι τὸ Βατικανὸν εἶχε γνῶσιν τῆς ἀνακαλύψεως τῆς Βινλανδίας, ἐξάγεται μετὰ βεβαιότητος ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι ὁ πάπας Πασχάλης Β'. ἐν. ἔτει 1112 διώρισε τὸν Erik Upsi ἐπίσκοπον τῆς Ἰσλανδίας, τῆς Γροινλανδίας καὶ τῆς Βινλανδίας· καὶ ὁ Erik Upsi ἐγκατεστάθη ἐν Γροινλανδίᾳ τῷ 1121.

4. Ἐκ νεωτέρων ἐρευνῶν φαίνεται ὅτι ὁ Κολόμβος ἔσχε τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἴδῃ ἕνα χάρτην τῆς Βινλανδίας ἐν τῷ Βατικανῷ· θὰ ἦτο δὲ παραδοξότατον ἂν δὲν εἶχεν ἀκούσῃ τίποτε περὶ τῆς Ἀμερικῆς ὁ Κολόμβος, ὅστις εἶχε τόσας ναυτικὰς γνώσεις καὶ ἔζη κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν ἀνακαλύψεων, ὅτε ἡ Ἀγγλία, ἡ Γαλλία, ἡ Πορτογαλία καὶ ἡ Ἱσπανία ἠμιλλῶντο πρὸς ἀλλήλας ἐν τῇ ἀνακαλύψει νέων χωρῶν.

ΥΨΗ ΚΑΙ ΒΑΘΗ ΕΠΙ ΤΟΥ ΗΜΕΤΕΡΟΥ ΠΛΑΝΗΤΟΥ.

Περὶ τοῦ ὕψους τῶν ὀρέων καὶ τοῦ βάθους τῶν θαλασσῶν ἐπεκράτουν ἐπὶ μακρὸν αἱ διαφορώταται γνῶμαι. Καὶ πρὸ ὀλίγων ἔτι ἑκατονταετηρίδων ὑπῆρχεν ἡ δοξασία, ὅτι ἡ θάλασσα εἰς πολλὰ μέρη δὲν ἔχει πυθμένα, καὶ ὅτι πλοῖόν τι βυθιζόμενον ἢ σφαῖρα τηλεβόλου ριπτομένη ἐνταῦθα δὲν φθάνει ποτὲ εἰς στερεὸν ἔδαφος ἀλλὰ μένει αἰωρουμένη ἐντὸς τῶν ὑδάτων εἰς ἄπειρα βάθη. Μετὰ ταῦτα ἦλθεν ἡ ἐποχὴ τῶν καταμετρήσεων τοῦ βάθους τῶν θαλασσῶν, καὶ αἱ περὶ τούτου γνῶμαι μετεβλήθησαν. Ἀντὶ ἀπεράντων βαθῶν, ἀπυθμένων θαλασσῶν, εὑρέθησαν ἐν τῷ ἀτλαντικῷ ὠκεανῷ βάθη 12,000 ἕως 15,000 μέτρων· βραδύτερον ὅμως αἱ πρῶται ἐκεῖναι καταμετρήσεις ἐξηλέγχθησαν ἐσφαλμέναι, μέχρις οὗ ἐπὶ τέλους, τελειοποιηθέντων τῶν ἐργαλείων καὶ τῶν πρὸς τοιαύτας ἀναμετρήσεις ἀναγκαίων συσκευῶν, εὑρέθησαν βάθη τὰ ὁποῖα μόνον κατ' ὀλίγα μέτρα δύνανται νὰ διαφέρωσι τῶν πραγματικῶν βαθῶν.

Τὰ μέγιστα ὕψη καὶ τὰ μέγιστα βάθη ἐπὶ τῆς γῆς εἶναι κατὰ προσέγγισιν ἴσα. Ὁ Ταουρισαγκὰρ ἐκ τῆς σειρᾶς τῶν Ἰμαλαΐων ὀρέων ἔχει ὕψος 8840 μέτρων, τὸ δὲ μέγιστον θαλάσσιον βάθος (τὸ ἀπὸ τοῦ ἀμερικανικοῦ πολεμικοῦ πλοίου «Tuscarona» πλησίον τῆς Ἰαπωνίας καταμετρηθέν), εἶνε 8513 μέτρων. Ἂν λοιπὸν τὸ ὄρος Ταουρισαγκὰρ ἐβυθίζετο εἰς αὐτὴν τὴν θέσιν τῆς θαλάσσης, θὰ ἐξείχεν ὑπεράνω τῶν ὑδάτων μόνη ἡ κορυφή του εἰς ὕψος περίπου ἴσον πρὸς τὸ τοῦ πύργου τοῦ Eiffel ἐν Παρισίοις.

Ἡ Ἀσία ἔχει τὰ ὑψιστα ὄρη. Μετὰ τὴν ἤπειρον ταύτην ἀκολουθεῖ, ὅσον ἀφορᾷ τὰ ὕψη τῶν ὀρέων, ἡ Νότιος Ἀμερική, ἔνθα τὸ ὄρος Aconcagua ἔχει ὕψος 6800 μέτρων ὑπεράνω τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης, καὶ ἴσον κατὰ προσέγγισιν ἄλλα τινὰ ὄρη, ὡς τὸ Sorata καὶ τὸ Chimborazo. Ἐν Ἀφρικῇ ὁ βασιλεὺς τῶν ὀρέων εἶνε τὸ Κιλιμαντσάρο μὲ ὕψος 6000 μέτρων ἐν στρογγύλῳ ἀριθμῷ. Ἡ Εὐρώπη, τῆς ὁποίας τὸ ὑψηλότατον ὄρος Montblanc ἔχει μόλις 4810 μέτρων ὕψος, ὑπολείπεται κατὰ πολὺ τῶν ἠπείρων τούτων. Τὰ γιγαντώδη ἔργα τῶν ἀνθρωπίνων χειρῶν, ὡς ἡ πυραμὶς τοῦ Χέοπος, ὁ μητροπολιτικὸς ναὸς τῆς Κολωνίας, καὶ ὁ πύργος τοῦ Εἰφφέλ, εἶναι ἐλάχιστα ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ ἔργα ἅπερ ἡ φύσις ἀνήγειρε· ἐπίσης δὲ μικρὰ εἶναι καὶ τὰ τεχνητὰ βάθη πρὸς τὴ φυσικά· διότι ἡ βαθυτάτη σῆραγξ; der Adalbertschacht ἐν Pribram, ἔχει βάθος μόνον 1000 μέτρων, ἡ δὲ βαθυτάτη εἰς τὸ ἔδαφος τεχνητὴ ὀπὴ ἐν Schladebach φθάνει μόνον εἰς 1716 μέτρων βάθος. Ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ φυσικὰ ὕψη καὶ βάθη ἐπὶ τοῦ ἡμετέρου πλανήτου εἶνε μικροσκοπικά, παραβαλλόμενα πρὸς τὸν ὅλον πλανήτην. Ἂν ἠδυνάμεθα νὰ μεταβληθῶμεν εἰς τεράστια ὄντα τοσούτου μεγέθους, ὥστε ὁλόκληρος ἡ γῆ νὰ μᾶς φαίνεται ὡς σφαῖρα Μπιλλιάρδου, δὲν θὰ διεκρίνομεν οὔτε κἂν τὰς ἀνωμαλίας τῆς ἐπιφανείας αὐτῆς, ἀλλὰ θὰ ἐβλέπομεν αὐτὴν τοσοῦτον λείαν, ὅπως τώρα τὴν σφαῖρα τοῦ σφαιριστηρίου.

Μεγαλητέρα εἰς τὰς διαστάσεις της εἶνε ἡ ἀτμοσφαῖρα, τὸ ἀερῶδες περικάλυμμα τῆς γῆς. Ναὶ μὲν τινὰ εἴδη νεφελῶν διέρχονται εἰς μικρὸν ἀπὸ τοῦ ἐδάφους ὕψους, ἀλλ' ὑπάρχουσι καὶ νέφη τὰ ὁποῖα αἰωροῦνται εἰς ὕψος 11,000 μέτρων. Εἷς δὲ τῶν νεωτέρων θριάμβων τῆς ἐπιστήμης εἶνε ὅτι κατώρθωσε νὰ προσδιορίσῃ τὸ τεράστιον ὕψος τῶν παραδόξων ἐκείνων νεφελῶν, αἵτινες λάμπουσιν ὡς ἄργυρος τὴν νύκτα, καὶ ὀνομάζονται ἀργυραῖ νεφέλαι. Αὗται αἰωροῦνται εἰς ὕψος 70 ἕως 80 χιλιομέτρων, οὕτως ὥστε εἶναι ὁραταὶ ἐν Βερολίνῳ λ. χ. ἐνῷ διέρχονται ὑπεράνω τῆς Σουηδίας. Ἐκ τεραστίου ὕψους λάμπει μέχρις ἡμῶν τὸ βόρειον σέλας, ἐκ λίαν μεμακρυσμένων στρωμάτων τῆς ἀτμοσφαίρας βλέπομεν ἀναλάμποντας ἐνίοτε τοὺς καλουμένους διάττοντας ἀστέρας, καὶ εἰς ὕψος 320 χιλιομέτρων φαίνονται ἐν ταῖς τροπικαῖς χώραις πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου τὰ πρῶτα ἴχνη τοῦ φωτός, μαρτυροῦντα ὅτι ἐκεῖ ἐπάνω δὲν περατοῦται ἀκόμη τὸ ἀερῶδες περικάλυμμα τῆς γῆς. Μόλις ἐσχάτως ἤρχισαν νὰ ἐρευνῶνται αἱ ὑψισται ἐκεῖναι χῶραι, ἐν αἷς οὐδαμῶς ἐπικρατεῖ ἡσυχία καὶ ἠρεμία, ὡς κοινῶς νομίζεται, ἀλλὰ τοὐναντίον τοσαύτη κίνησις, ὥστε καὶ οἱ σφοδρότατοι ἄνεμοι οἱ πνέοντες παρὰ τὴν γῆν εἶναι βραδύτατοι ἐν συγκρίσει πρὸς ἐκείνην.

Ἀλλ' ὅσον μικρὰ καὶ ἂν εἶναι τὰ ἐφικτὰ ἡμῖν ὕψη τῆς ἀτμοσφαίρας καὶ τῶν ὀρέων, καὶ τὰ βάθη τῆς θαλάσσης ἐν συγκρίσει πρὸς τὸν ὅλον ὄγκον τῆς γῆς, ἔχουσιν ὅμως διὰ τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὰ λοιπὰ ζῶα μεγίστην σπουδαιότητα, διότι μετ' αὐτῶν εἶναι συνδεδεμένοι οἱ ὅροι τῆς ζωῆς.

Τὸ φῶς δὲν εἰσδύει εἰς μεγάλα βάθη τῆς θαλάσσης· κατὰ μέσον ὅρον ἀφικνεῖται μόλις εἰς ὀλίγων ἑκατοντάδων μέτρων βάθος, ὅπερ διαφέρει κατὰ τὴν διάφορον διαύγειαν τῶν ὑδάτων· ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ σκοτεινότατα βάθη, ἅτινα ἀριθμοῦσι χιλιάδας μέτρων, δὲν παύει ἡ ζωή, ἀλλὰ πανταχοῦ εὑρίσκονται ζωντανὰ ὄντα. Τὰ μεγάλα βάθη τῆς θαλάσσης ἔχουσιν ἴδιον, ἐκτάκτως πλούσιον ζωϊκὸν βασίλειον, ὅπερ ἄνευ φωτὸς ὑπὸ τεραστίαν πίεσιν καὶ εἰς παγετῶδες ψύχος ζῇ καὶ κινεῖται καὶ ἀγωνίζεται τὸν περὶ ὑπάρξεως ἀγῶνα, ὅπως ὁ κόσμος τῶν ζώων, τὸν ὁποῖον καθ' ἑκάστην βλέπομεν πέριξ ἡμῶν. Μόνον τὰ φυτά, τὰ ὁποῖα ἔχουσιν ἀπόλυτον ἀνάγκην τοῦ φωτός, δὲν δύνανται νὰ ὑπάρξωσιν εἰς βάθος μεγαλήτερον τινῶν ἑκατοντάδων μέτρων ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης.

Ἄλλως ἔχει τὸ πρᾶγμα ἐν τῷ ἀερώδει περικαλύμματι τῆς γῆς, ἐν τῇ ἀτμοσφαίρᾳ· ἐνταῦθα ἡ ζωὴ δὲν ὑπάρχει εἰς ὅλα τὰ ὕψη. Ὁ ἀὴρ γίνεται ὁλονὲν λεπτότερος καὶ ψυχρότερος ἐφ' ὅσον ἀναβαίνομεν ὑψηλότερον, μέχρις οὗ ἐπὶ τέλους οἱ ὅροι τῆς ζωῆς ἀφίστανται. Τὰ πτηνὰ δὲν δύνανται νὰ ὑψωθῶσιν ἱπτάμενα εἰς ἀπέραντα ὕψη, ἡ χελιδὼν δὲν ἵπταται τόσον ὑψηλὰ ὅσον ὁ ἰέραξ, ὡς τὸ ἀνώτατον δὲ ὅριον τῆς πτήσεως τῶν πτηνῶν παραδέχονται τινες τὸ ὕψος 6500 μέτρων, εἰς τὸ ὁποῖον ἀνέρχεται ὁ γύψ.

Βεβαίως ὁ ἄνθρωπος ὑπερέβη τὰ πτηνά. Τῇ 5 σεπτεμβρίου 1862 ὁ Glaischer ἔφθασε διὰ τοῦ ἀεροστάτου εἰς τὸ ἀνώτατον ὕψος τῶν 11,272 μέτρων· ἡ ἀτμοσφαιρικὴ πίεσις, ἥτις παρ' ἡμῖν εἶναι κατὰ μέσον ὅρον 760 χιλιοστομέτρων, εἶχε κατέλθει ἐκεῖ μέχρις 175 χιλιοστομέτρων, ἡ δὲ θερμοκρασία ἦτο — 24½ βαθμῶν Κελσίου (ὑπὸ τὸ μηδέν). Ὁ ἀεροναύτης αὐτὸς ἐλιποθύμησε. Οὐδεὶς ἔκτοτε ἀνέβη εἰς μεγαλήτερον ὕψος. Ἐκ τριῶν ἀεροναυτῶν, οἵτινες δώδεκα ἔτη βραδύτερον ἀνέβησαν μέχρι τοῦ ὕψους τοῦ Ταυρισαγκὰρ (8840 μέτρα), ἀπέθανον ἐξ ἀσφυξίας οἱ δύο, ὁ Sivel καὶ ὁ Croché-Spinelli. Τοιουτοτρόπως εὑρίσκομεν ὁλονὲν ὀλιγωτέραν ζωὴν καὶ ἐπὶ τέλους ἔλλειψιν πάσης ζωῆς, ἐφ' ὅσον ἀναβαίνομεν ὑψηλότερον ἐπὶ τῶν μεγίστων ὀρέων· ἕκαστος δὲ γινώσκει ὅτι ἀναλόγως τοῦ ὕψους τῶν ὀρέων, καὶ τῆς χώρας ἐν ᾗ κεῖνται, μεταβάλλεται καὶ ἡ πρασίνη αὐτῶν φυτικὴ στολή. Εἰς τὸ μέγιστον τῆς Ἀφρικῆς Ὄρος Κιλιμαντσάρο δύναταί τις νὰ εὕρῃ κατὰ διάφορα ὕψη ὅλας τὰς ζώνας τῆς γηΐνης βλαστήσεως, κάτω μὲν παρὰ τοὺς πρόποδας τοὺς φοίνικας λουομένους ἐν τῷ θερμοτάτῳ φωτὶ τοῦ ἡλίου, ἀνωτέρω δὲ θάθη ὁμοία πρὸς τὰ τῆς εὐκράτου ζώνης, εἶτα δὲ τὴν χλωρίδα τῶν ἄλπεων καὶ τέλος τὴν νεκρὰν καὶ ἄψυχον ζώνην τῶν πάγων.

κ. Γ. Α. Α. εἰς Ῥοστόβιον. Ἐλήφθησαν καὶ σᾶς εὐχαριστοῦμεν. — κ. Κ. Τζ. εἰς Σόφιαν. Τὸ ἀποσταλὲν ἡμῖν ποσὸν ἦτον ἀρκετὸν πρὸς ἐξίσωσιν τοῦ Λογισμοῦ σας. — κ. Α. Σ. εἰς Ἀλεξάνδρειαν. Ἐπιστολήν μας θὰ ἔχητε. — κ. Α. Π. εἰς Πύργον. Μετ' ὀλίγον θὰ σᾶς γράψωμεν. — κ. Δ. Οἰκ. εἰς Μαγνησίαν. Ἀναμένομεν εἰδήσεις σας. — κ. Α. Κ. εἰς Ἱεροσόλυμα. Τοὺς τόμους θὰ σᾶς στείλωμεν.

Ἐκδότης Π. Δ. ΖΤΓΟΥΡΗΣ. — Ἐκ τοῦ τυπογραφείου καὶ τοῦ στοιχειοχυτηρίου διὰ τὰς ἀνατολικὰς γλώσσας Γ. ΔΡΟΥΤΟΥΛΙΝΟΥ ἐν Λειψίᾳ.
Χάρτης ἐκ τῶν καταστημάτων τοῦ κ. Edm. Obst ἐν Λειψίᾳ.